

PERUSPALVELUT LÄNSI-SUOMEN LÄÄNISSÄ 2003

BASSERVICEN I VÄSTRA FINLANDS LÄN 2003

**Länsi-Suomen lääninhallituksen
julkaisu nro 5/2004**

PERUSPALVELUT

LÄNSI-SUOMEN LÄÄNISSÄ 2003

BASSERVICEN I VÄSTRA FINLANDS LÄN 2003

KUVAILEHTI		
Julkaisija Länsi-Suomen lääninhallitus	Julkaisun päivämäärä 12.3.2004	
Tekijä Länsi-Suomen lääninhallituksen peruspalvelujen arviointiryhmä erikoissuunnittelija Jari Lehtonen (pj.), suunnittelija Ritva Tamminen (siht.)	Julkaisun laji	
	Toimeksiantaja Sisäasiainministeriö	
Julkaisun nimi Peruspalvelut Länsi-Suomen läänissä 2003 – Basservicen i Västra Finlands län 2003		
Julkaisun osat		
Tiivistelmä		
<p>Lääninhallitusten tehtävänä on toimialansa peruspalvelujen arviointi sisäasiainministeriön toimeksiannosta. Poikkihallinnolliset arviointitehtävät yhdistävät lääninhallituksen eri osastojen asiantuntemuksen peruspalvelujen monialaiseksi arvioinniksi. Hallinnonaloittaiset ja poikkihallinnolliset arviointiaiheet määritellään ja täsmennetään vuosittain ministeriöiden ja lääninhallitusten yhteistyönä. Vuonna 2003 lääninhallitusten yhteisenä tulostavoitteena oli valtion vuoden 2003 talousarvion mukaan kartoittaa peruspalvelujen tarjontaa ja tarvetta läänin alueella ja arvioida palveluverkkojen riittävyyttä.</p> <p>Arvioinnin keskeisenä lähtökohtana on ollut kuvata palvelujen saatavuutta ottamalla huomioon palvelutarve ja kysyntä. Julkisen vallan ja valtion tehtävänä on luoda riittävät edellytykset peruspalvelujen toteuttamiselle. Vastuu keskeisimpien peruspalvelujen järjestämisestä on kunnilla. Kuntien tehtävänä on seurata ja arvioida palvelujen tarvetta, saatavuutta ja riittävyyttä paikallisesti. Näin tuotetaan tietoa palvelujen tilasta ja kehittämistarpeista kuntalaisille ja päätöksentekijöille. Alueellisella seurannalla ja arvioinnilla tuotetaan tietoa sekä kuntien oman arvioinnin tueksi että alue- ja keskushallinnon ja valtakunnan päätöksenteon tarpeisiin. Tätä varten lääninhallitukset arvioivat säännöllisesti peruspalvelujen saatavuutta ja riittävyyttä läänin alueella.</p> <p>Arvioinnin tietopohjana on käytetty pääosin rekistereistä sekä tilastollisista tietokannoista saatavia tietoja. Sisäasiainministeriö on toimittanut arvioinnissa tarvittavan Tilastokeskuksen tietoaineiston lääninhallitusten käyttöön. Lisäksi on hyödynnetty muita käytettävissä olleita tietoaineistoja. Erilliskyselyjä on tehty silloin, kun ne ovat olleet arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tällöin kyselyt on tehty ministeriöiden ja lääninhallitusten yhteisesti sopimalla tavalla.</p>		
Avainsanat Länsi-Suomen lääni, peruspalvelut, arviointi		
Muut tiedot		
Sarjan nimi ja numero Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 5/2004	ISSN 1455-5336	ISBN -
Kokonaissivumäärä 225	Kieli suomi / ruotsi	Hinta maksuton
Jakaja Länsi-Suomen lääninhallitus PL 22, 20801 TURKU p. 0205 17 121, f. 0205 17 2322 etunimi.sukunimi@lslh.intermin.fi Raportti löytyy lääninhallituksen Internet-sivuilta: www.laaninhallitus.fi/lansi & www.lansstyrelsen.fi/vastra	Kustantaja Länsi-Suomen lääninhallitus	

PRESENTATIONSBLAD		
Utgivare Länsstyrelsen i Västra Finlands län	Utgivningsdatum 12.3.2004	
Författare Utvärderingsgruppen för basservicen i Västra Finlands län specialplanerare Jari Lehtonen (ordf.), planerare Ritva Tamminen (sekr.)	Typ av publikation	
	Uppdragsgivare Inrikesministeriet	
Publikation Peruspalvelut Länsi-Suomen läänissä 2003 – Basservicen i Västra Finlands län 2003		
Publikationens delar		
Referat		
<p>Länsstyrelsens uppgift är att utvärdera basservicen på uppdrag av inrikesministeriet inom sitt verksamhetsområde. Den tvärsektoriella utvärderingsuppgiften kombinerar sakkunskapen på länsstyrelsens olika avdelningar till en vittomfattande utvärdering. Sektorvisa och tvärsektoriella utvärderingsobjekt definieras och preciseras årligen i samråd med ministerierna och länsstyrelserna. Enligt statsbudgeten för 2003 var länsstyrelsernas gemensamma resultatmål för sin verksamhet år 2003 att kartlägga utbudet på och behovet av basservice inom länet och bedöma servicenätets tillräcklighet.</p> <p>Utvärderingen har fokuserats på tillgången på service med beaktande av servicebehovet och serviceefterfrågan. Det allmänna och staten skall skapa tillräckliga förutsättningar till basservice. Ansvaret för att den mest centrala basservicen ordnas ligger hos kommunerna. Kommunernas uppgift är att följa upp och bedöma behovet av servicen, tillgången till och tillräckligheten av tjänsterna på det lokala planet. Detta ger kommuninvånarna och beslutsfattarna uppgifter om hur det ligger till med tjänsterna och om utvecklingsbehoven. Genom den regionala uppföljningen och utvärderingen samlas in uppgifter som stöder kommunernas självvärdering å ena sidan och ger information för beslutsfattande på den regionala och centralförvaltningsnivån och på riksivån å andra sidan. I detta syfte utvärderar länsstyrelsen regelbundet tillgången till och tillräckligheten av basservicen i länet.</p> <p>Som kunskapsunderlag för utvärderingen har i huvudsak använts material från olika register och statistiska databaser. Inrikesministeriet har tillställt Statistikcentralens filer med material från deras källor till länsstyrelsernas föfoganden. Också annat tillgängligt kunskapsmaterial har utnyttjats. Särskilda enkäter har verkställts om de varit nödvändiga för utvärderingen, varvid de har genomförts i samråd med ministerierna och länsstyrelserna.</p>		
Nyckelord Västra Finlands län, basservice, utvärdering		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Publikationer i publikationsserien från länsstyrelsen i Västra Finlands län nr 5/2004	ISSN 1455-5336	ISBN
Sidantal 225	Språk finska/svenska	Pris avgiftsfri
Distribution Länsstyrelsen i Västra Finlands län PB 22, 20801 ÅBO tfn 0205 17 121, f. 0205 17 23 22 förnamn.efternamn@lslh.intermin.fi Rapporten finns på länsstyrelsens webbplats: www.laaninhallitus.fi/lansi & www.lansstyrelsen.fi/vastra		Förlag Länsstyrelsen i Västra Finlands län

Keskeistä ongelmien ehkäisy ja kyky reagoida nopeasti

Ikärakenteen muutos vaikuttaa jo peruspalveluissa väestöään menettävissä Länsi-Suomen läänin maakunnissa, Satakunnassa ja Etelä-Pohjanmaalla. Maaseutualueilla ongelmaksi on muodostumassa työikäisten ja lasten määrän väheneminen. Kaupunkialueilla vanhus-ten määrä kasvaa nopeasti. Huoltosuhteen heikkeneminen edellyttää kunnilta, että ne varautuvat muutoksiin kuntataloudessa ja palvelusuunnitelmissa.

Sosiaalityön päivystyspalvelujen merkitys nousee esille lasten ja nuorten palveluissa. Eri-laisissa lapsiperheiden kriisitilanteissa korostuu virka-ajan ulkopuolella järjestettävien pal-veluiden tarve. Se on vielä uusi asia läänissä. Yksittäisiä malleja löytyy kuntien järjeste-lyinä tai kuntayhteisön päivystysrenkaina. Ongelmia ehkäisevän työn, perheiden tukemi-sen ja kasvatuspalvelujen riittävyuden merkitys korostuvat. Kotipalvelun ja perhetyön resursseja olisi järkevää lisätä tarvetta vastaavasti ja kohdentaa riittävästi lapsiperhetyö-hön.

Kuntien tulee lisätä norminmukaisen toimeentulotuen lisäksi ehkäisevän toimeentulotuen käyttöä lapsiperheiden omatoimisuuden tukemiseksi. Lääninhallitus korostaa kuntien yhteistyötä. Mikäli kunnat eivät saa riittävästi sosiaalityöntekijöitä, niiden tulisi järjestää asiantuntija-apua yhteistyöllä tai perustamalla kiertäviä virkoja. Perustason palveluiden riittämättömyys kuormittaa erityispalveluja, aiheuttaen kustannuksia ja heikentäen näiden palvelujen saatavuutta.

Arviointiraportti selvittää perusopetuksen oppilashuoltoa ja kurinpitoa. Huolestuttavaa on, että eri asteista kiusaamista esiintyy yleisesti. Lääninhallitus painottaakin, että kouluissa on löydyttävä käytännön toimia kiusaamisen vähentämiseksi ja laadittava toimintamallit kiu-saamiseen puuttumiseksi. Myös oppituntien vakava häirintä on yleistä. Häiriökäyttäytymi-seen pitää puuttua oppilashuollon keinoin.

Nuorten työttömien osuus Länsi-Suomen läänissä on suurempi kuin koko maassa. Tällä hetkellä työpajatoiminta tavoittaa 13,5 prosenttia nuorista työttömistä. Seutukuntien välillä on suuria eroja. Tutkimusten mukaan yli puolet nuorista sijoittuu työpajajakson jälkeen koulutukseen tai työmarkkinoille. Tämä suunta on kuitenkin nyt hiipumassa. Lääninhallitus korostaa, että kuntien olisi syytä luoda kunta- tai seutukuntatasolle 15–25-vuotiaille syr-jäytymisvaarassa oleville nuorille moniammatillinen tukiorganisaatio.

Ongelmien, riskien ja kriisien ennaltaehkäisy on nousemassa kaikilla sektoreilla tärkeäm-pään asemaan. Pelastustoimessa tämä tarkoittaa ennaltaehkäisyn, koulutuksen, neuvon-nan ja palotarkastusten tehostamista. Isojen aluepelastuslaitosten virkarakenne antaa mahdollisuuden tehokkaampiin päivystys- ja varallaolojärjestelyihin. Tulevaisuudessakin vapaaehtoistoiminnan jatkuvuus pitää turvata huolehtimalla erityisesti nuoriso- ja nais-osastojen motivoinnista.

Poliisihallinnosta nousee esille tutkinnan maakunnallisen organisoinnin tärkeys. Rikollisten liikkuvuuden ja keskinäisen yhteydenpidon takia se on välttämätöntä. Tärkein lähiajan tavoite on rikostietopalvelun laajentaminen. Ennalta estävää rikostorjuntaa ja varhaista puuttumista varten jokaisessa suuressa poliisilaitoksessa tulisi olla sosiaalityöntekijöitä, pienemmissä kihlakunnissa tehtävän täyttäisi kuntien yhteinen sosiaalipäivystys.

Liikenneturvallisuustilanne on Länsi-Suomen läänissä huono vaikka kuolemien määrä onkin vähentynyt. Rattijuopumusten määrä lisääntyi vuoden aikana 13 prosenttia. Myönteistä on kuntien aktivoituminen liikenneturvallisuustyössä. Ajanmukainen turvallisuussuunnitelma on 60 prosentilla läänin kunnista. Pisimmällä on Keski-Suomi, jossa suunnitelma puuttuu vain yhdeltä kunnalta.

Lääninhallituksen ostoliikenteen pysyvä rahoitustason nostaminen varmistaa suunnitelmallisen ostotoiminnan ja turvaa alueelliset peruspalvelut nykyistä tehokkaammin. Kunnilla on mahdollisuus järjestää kuljetuksia tehokkaasti samalla huomioiden asiakkaiden kuljetuspalvelujen tarpeet ja palvelujen laatu. Kuljetukset näyttäisivät tehostuvan, jos niihin on liitettyä palveluliikenne, kutsuohjattu kuljetusjärjestelmä, matkojen yhdistely ja kilpailuttaminen.

Kirjastojen yhteistyö läänissä on tehostunut entisestään. Kirjastot ovat perustaneet viime vuosina kirjastokimppoja ja hankkineet yhteisiä atk-järjestelmiä, joiden myötä yhteiset aineistorekisterit ovat tehostaneet aineiston paikantamista ja käyttöä. Monet kimpat ovat lisäksi laajentaneet toimintaansa kuljetuspalveluilla. Ilman tehokasta kirjastoaineiston kuljetusta yhteisen aineistorekisterin edut jäivät saamatta. Kimppalainamaksut pitäisi pystyä pitämään mahdollisimman alhaisina. Länsi-Suomen läänin kirjastojen "kimppautumisaste" on vuonna 2003 peräti 74 %.

Kiitän laajassa peruspalveluiden arviointityössä mukana olleita. Arviointityötä ja siihen perustuvaa palveluiden kehittämistä tulemme jatkamaan kaikkia yhteistyön keinoja käyttäen.

Rauno Saari
Länsi-Suomen läänin maaherra

Det är viktigt att förebygga problem och reagera snabbt

Förändringen av befolkningsstrukturen påverkar redan basservicen i de landskap i Västra Finlands län som hör till avfolkningsbygder, dvs. i Satakunta och i Södra Österbotten. Minskat antal människor i arbetsför ålder och mindre antal barn verkar bli ett problem på landsorten. I de urbana områdena ökar antalet äldre personer. Ett allt sämre försörjningsförhållande förutsätter att kommunerna förbereder sig på förändringar i den kommunala ekonomin och gör ändringar i serviceplanerna.

Vikten av jourtjänsterna inom det sociala arbetet framkommer i tjänsterna för barn och unga. I barnfamiljernas krissituationer framhävs behovet av tjänsterna utanför tjänstetiden. Detta är ännu en ny sak i länet. Det finns några modeller som skapats av kommuner och kommungrupper där man bedrivit jouringsverksamhet. Problemförebyggande arbete, stöd till familjer och tillräckliga rådgivningstjänster i uppfostringsfrågor är av största vikt. Det vore förnuftigt att öka resurserna inom hemservicen och familjearbetet så att de motsvarar behovet och att de i tillräcklig omfattning riktas till arbetet med barnfamiljer.

Kommunerna bör förutom det normenliga utkomststödet öka användningen av det förebyggande utkomststödet i syfte att främja barnfamiljers förmåga att klara sig på egen hand. Länsstyrelsen betonar vikten av samarbetet mellan kommuner. Om kommunerna inte får tillräckliga resurser för det sociala arbetet kan de organisera sakkunnighjälp genom samarbete eller genom att inrätta ambulande tjänster. Om det inte finns tillräckligt med tjänster på den grundläggande nivån belastar det specialtjänster, förorsakar kostnader och försämrar tillgången till specialtjänsterna.

Utvärderingsrapporten tar upp elevvården och disciplinära frågor inom den grundläggande utbildningen. Det inger oro att mobbning i olika former förekommer så allmänt. Länsstyrelsen betonar därför att skolorna bör finna åtgärder som i praktiken minskar mobbning och att skolorna skall utarbeta handlingsplaner för att kunna ingripa. Det förekommer också allvarliga problem som gäller arbetsron under lektionerna. Elevvården bör ha medel för eliminering av störande uppförande.

Andelen unga arbetslösa i Västra Finlands län är större än i hela landet. I dag når verkstadsverksamheten 13,5 procent av de unga arbetslösa. Det finns stora skillnader mellan de ekonomiska regionerna. Undersökningarna visar att över hälften av de unga inom verkstadsverksamheten placerar sig på den öppna arbetsmarknaden eller i utbildning efter verkstadsperioden. Länsstyrelsen betonar att kommunerna borde bilda en mångprofessionell stödorganisation på kommun- eller regionkommunnivå för 15–25-åringar som riskerar bli utslagna.

Att kunna förebygga problem, risker och kriser blir allt viktigare på alla sektorer. Inom räddningsväsendet innebär detta effektivare förebyggande arbete, utbildning, rådgivning och brandsyner. Tjänstestrukturen vid stora regionräddningsverk möjliggör effektivare jour- och beredskapsarrangemang. Också i framtiden skall man trygga frivilligverksamheten genom att särskilt motivera ungdoms- och damavdelningarna.

Brottslingarnas rörlighet och kontakterna mellan dem gör att det är nödvändigt att polisförvaltningen organiserar brottsutredningen landskapsomfattande. Den främsta målsättningen för den närmaste framtiden är att informationstjänsten utvidgas. För förebyggande brottsbekämpning och tidigt ingripande borde varje större polisinrättning ha socialarbetare, i mindre härader kunde en för kommunerna gemensam socialjour fylla denna uppgift.

Trafiksäkerhetssituationen är inte bra i Västra Finland, även om antalet döda i trafik har minskat. Antal rattfyllerifall ökade 13 procent under året. Positivt är att kommunerna har varit aktiva i trafiksäkerhetsarbetet. 60 procent av länets kommuner har en uppdaterad säkerhetsplan. Bäst är situationen i Mellersta Finland där bara en kommun saknar en plan.

En permanent högre finansieringsnivå på köptrafiken säkerställer en planerlig regional köpverksamhet och tryggar den regionala basservicen bättre än idag. Kommunerna har möjlighet att ordna transporter effektivt och samtidigt beakta kundernas behov av transporttjänster och servicekvaliteten. Det förefaller vara effektivare om man till transporter anknuter servicetrafik, anropsstyrda transporter, kombinerade resor och konkurrensutsättning.

Länets bibliotek har ytterligare intensifierat sitt samarbete. Under de senaste åren har biblioteken slagit sig samman och gjort gemensamma adb-anskaffningar vilket bidragit till att de gemensamma materialregistren bättre kunnat lokaliseras och utnyttjas. Det finns många samarbetsgrupper inom bibliotekssektorn som dessutom utvidgat sin verksamhet med transportservice. Utan effektiva transportarrangemang får man inte de fördelar som ett gemensamt materialregister erbjuder. Avgifterna för lån som omfattas av den gemensamma verksamheten borde hållas så låga som möjligt. Hela 74 % av biblioteken deltar i samarbetet i Västra Finlands län under 2003.

Jag tackar alla för en gedigen insats i utvärderingsarbetet. Utvärderingen av basservicen och utvecklingen av servicen på basis av den fortsätter i stark samverkan med olika aktörer.

Rauno Saari
Landshövding i Västra Finlands län

SISÄLLYSLUETTELO – INNEHÅLLSFÖRTECKNING		Sivu
ESIPUHE		3
FÖRORD.....		5
1 PERUSPALVELUJEN ARVIOINNIN TOIMEKSIANTO JA ARVIOINTITYÖ LÄNSI-SUOMEN LÄÄNISSÄ.....		8
UPPDRAGET OCH ARBETET MED UTVÄRDERINGEN AV BASSERVICEN I VÄSTRA FINLANDS LÄN		10
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ LÄNSI-SUOMEN LÄÄNISSÄ – VERKSAMHETSMILJÖN I VÄSTRA FINLANDS LÄN		12
3 PERUSPALVELUJEN ARVIOINNIN KESKEISET TULOKSET TIIVISTELMINÄ... ..... DE CENTRALA RESULTATEN AV UTVÄRDERINGEN AV BASSERVICEN I SAMMANDRAG		22 32
4 SIVISTYSTOIMI – BILDNINGSVÄSENDET		42
4.1 Esiopetuksen toteutuminen		42
4.2 Svenskspråkig förskoleundervisning 2003.....		52
4.3 Oppilashuollon ja kurinpidon nykytilanne perusopetuksessa		59
4.4 Utredning av elevvården och diciplinära frågor inom den grundläggande utbildningen läsåret 2002-2003		67
4.5 Yleisten kirjastojen kirjahankinnat		75
4.6 De allmänna bibliotekens bokanskaffningar i kommuner med svenska som majoritetsspråk		85
4.7 Lähiliikuntapaikkojen saatavuus		92
4.8 Kunnallisen nuorisotoimen tila ja kehitys		99
4.9 Nuorten työpajatoiminta		107
5 SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMI		116
5.1 Lasten ja nuorten sosiaalipalvelujen saatavuus.....		116
6 LIIKENNEPALVELUT		142
6.1 Henkilöliikennepalvelujen tarjonta ja tarve		143
6.2 Joukkoliikenteen rahoitus		146
7 POLIISITOIMI		152
7.1 Hälytystehtävät		153
7.2 Rikostutkinta		155
7.3 Lupapalvelut		157
7.4 Ennalta estävä toiminta		159
8 PELASTUSTOIMI		162
8.1 Onnettomuuksien ehkäiseminen		163
8.2 Pelastustoiminnan valmius		166
9 MAA- JA METSÄTALOUS		172
9.1 Kunnallisten eläinlääkintäpalvelujen saatavuus		172
9.2 Kuntien elintarvikevalvonta		183
10 KULUTTAJAHALLINTO		194
10.1 Päivittäistavarakauppa		194
11 SISÄASIAINHALLINTO		202
11.1 Sähköinen asiointi.....		202
12 POIKKIHALLINNOLLISET KOHTEET		207
12.1 Liikenneturvallisuus		207
12.2 Sosiaali- ja terveystoimen sekä koulutoimen kuljetusten tehokkuus ja kustannukset.....		215

1 PERUSPALVELUJEN ARVIOINNIN TOIMEKSIANTO JA ARVIOINTITYÖ LÄNSI-SUOMEN LÄÄNISSÄ

Alueellisen palveluverkkoarvioinnin perusteet

Peruspalveluilla tarkoitetaan sellaisia hyvinvointipalveluja, joiden on perustuslain mukaan oltava kaikkien kansalaisten yhdenvertaisesti saatavilla. Peruspalveluiksi voidaan määrittellä palvelut, jotka pääasiassa koskevat suurta määrää ihmisiä ja vaikuttavat kansalaisten jokapäiväiseen elämään ja joiden puuttuminen aiheuttaa merkittäviä ongelmia. Peruspalveluja ovat myös erityisryhmien palvelut, vaikka ne eivät koskisikaan suurta määrää ihmisiä.

Julkisen vallan ja valtion tehtävänä on luoda riittävät edellytykset peruspalvelujen toteuttamiselle. Vastuu keskeisimpien peruspalvelujen järjestämisestä on kunnilla. Kuntien tehtävänä on seurata ja arvioida palvelujen tarvetta, saatavuutta ja riittävyttä paikallisesti. Näin tuotetaan tietoa palvelujen tilasta ja kehittämistarpeista kuntalaisille ja päätöksentekijöille. Alueellisella seurannalla ja arvioinnilla tuotetaan tietoa sekä kuntien oman arvioinnin tueksi että alue- ja keskushallinnon ja valtakunnan päätöksenteon tarpeisiin. Tätä varten lääninhallitukset arvioivat säännöllisesti peruspalvelujen saatavuutta ja riittävyttä läänin alueella.

Peruspalveluja arvioidaan sisäasiainministeriön toimeksiannosta lääninhallituksen toimialalla. Poikkihallinnollinen arviointitehtävä yhdistää lääninhallituksen eri osastojen asiantuntemuksen peruspalvelujen monialaiseksi arvioinniksi. Hallinnonaloittaiset ja poikkihallinnolliset arviointiaiheet määritellään ja täsmennetään vuosittain ministeriöiden ja lääninhallitusten yhteistyönä. Arvioinnin toteuttamisessa ja tulosten käsittelyssä lääninhallitus tekee yhteistyötä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa.

Vuonna 2003 lääninhallitusten yhteisenä tulostavoitteena oli valtion vuoden 2003 talousarvion mukaan kartoittaa peruspalvelujen tarjontaa ja tarvetta läänin alueella ja arvioida palveluverkkojen riittävyttä. Sisäasiainministeriön toimeksiannon (27.3.2003, toimeksiannon täsmennys 27.-28.10.2003) mukaan peruspalvelujen arviointi suoritettiin sekä toimialoittain että poikkihallinnollisesti.

Arvioinnin keskeisenä lähtökohtana on ollut kuvata palvelujen saatavuutta ottamalla huomioon palvelutarve ja kysyntä. Arvioinnista on raportoitu mahdollisimman suuressa määrin karttaesittämistä käyttäen. Kartat on laadittu Genimap Oy:n kartta-aineistolla (2002) Mapinfo 6.5-karttaohjelmaa käyttäen.

Arvioinnin tietopohjana on käytetty pääosin rekistereistä sekä tilastollisista tietokannoista saatavia tietoja. Sisäasiainministeriö on toimittanut arvioinnissa tarvittavan Tilastokeskuksen tietoaineiston lääninhallitusten käyttöön. Lisäksi on hyödynnetty muita käytettävissä olleita tietoaineistoja. Erilliskyselyjä on tehty silloin, kun ne ovat olleet arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tällöin kyselyt on tehty ministeriöiden ja lääninhallitusten yhteisesti sopimalla tavalla.

Arviointi lääninhallituksen monialaisena asiantuntijatyönä

Peruspalvelujen arviointia on Länsi-Suomen lääninhallituksessa ohjannut maaherra Rauno Saaren johdolla toiminut *arvioinnin ohjausryhmä*, jonka jäseninä ovat olleet

suunnittelija Kirsti Haimila (tiedotus), hallinto-osasto
osastopäällikkö Monika Kastu-Häikiö, hallinto-osasto
ylitarkastaja Antti Koskinen, kilpailu- ja kuluttajaosasto

erikoissuunnittelija Jari Lehtonen, liikenneosasto
osastopäällikkö, lääninsivistysneuvos Juha Mäntyvaara, sivistysosasto
osastopäällikkö, lääninvalmiusjohtaja Veli-Pekka Nurmi, pelastusosasto
osastopäällikkö, lääninpoliisijohtaja Mikko Paatero, poliisiosasto
osastopäällikkö, läänin sosiaali- ja terveysneuvos Pekka Paatero, sosiaali- ja terveysosasto
sivistystoimentarkastaja Jukka Peltokoski, sivistysosasto
osastopäällikkö, liikennehallintopäällikkö Kari Savolainen, liikenneosasto ja suunnittelija Ritva Tamminen (sihteeri), hallinto-osasto.

Ohjausryhmä on ohjannut ja seurannut arviointityöskentelyä, käsitellyt arvioinnin johtopäätökset ja suositukset sekä määritellyt tiedotukselliset linjaukset.

Arviointityön käytännön koordinoinnista on vastannut *arviointiryhmä* puheenjohtajanaan erikoissuunnittelija Jari Lehtonen. Ryhmään ovat kuuluneet osastojen arviointivastaavina

tarkastaja Marja Hollo, kilpailu- ja kuluttajaosasto
kehittämispäällikkö Raija Hurskainen (varapuheenjohtaja), sosiaali- ja terveysosasto
tarkastaja Tuija Karsimus, kilpailu- ja kuluttajaosasto
pelastusylitarkastaja Risto Kekki, pelastusosasto
suunnittelija Toivo Mäenpää, poliisiosasto
erikoissuunnittelija Leena Mäkinen-Jaakkola, hallinto-osasto
sivistystoimentarkastaja Pauli Rautama, sivistysosasto
inspektör för bildningsväsendet Gunilla Sandler, bildningsavdelningen ja suunnittelija Ritva Tamminen (sihteeri), hallinto-osasto ja

poikkihallinnollisten kohteiden arviointivastaavina

erikoissuunnittelija Jari Lehtonen ja
liikennesuunnittelija Rauni Malinen, liikenneosasto

sekä paikkatiedon vastuuhenkilöinä

liikennesihteeri Pirkko Forss, liikenneosasto
tarkastaja Marja Hollo, kilpailu- ja kuluttajaosasto
erikoissuunnittelija Raija Kinnunen, sivistysosasto
erikoissuunnittelija Leena Mäkinen-Jaakkola, hallinto-osasto ja laskentasihteeri Virpi Särkkä, sosiaali- ja terveysosasto.

Arviointiryhmä on koordinoitunut arviointiprosessia, karttatyöskentelyä ja arviointiraportin laatimista. Arviointiryhmä on laatinut raportille yhtenäisen arviointikehikon ja formaatin. Arvioinnissa käytetään yhtenäisyyden vuoksi termiä arviointimittari, jolla asiayhteydestä ja mm. valtakunnallisten kriteereiden olemassaolosta riippuen tarkoitetaan niin arviointikriteeriä, -indikaattoria kuin -mittariakin. Osastoilla karttoja ovat laatineet osastojen karttavastavat sekä muut asiantuntijat.

Arviointien tekijöiksi on valikoitu osastoilla alan asiantuntijat lääninhallituksen eri alueyksiköistä. Arviointityöskentelyyn on osallistunut yhteensä 59 asiantuntijaa koko lääninhallituksessa. Arviointiryhmät tai arviointien suorittajat on nimetty kunkin arviointitekstin lopussa. Arviointiraportin toimittamisesta ovat huolehtineet suunnittelija Ritva Tamminen, suunnittelija Kirsti Haimila sekä erikoissuunnittelija Jari Lehtonen. Raportin alkuosan tekstien ja tiivistelmien käännökset on tehnyt pääosin kielenkääntäjä Tarja Rinne.

Arviointiraportti on saatavilla Länsi-Suomen lääninhallituksen [www-sivuilla](http://www.laaninhallitus.fi/lansi) osoitteessa www.laaninhallitus.fi/lansi tai www.lanssysterelsen.fi/vastra.

1 UPPDRAGET OCH ARBETET MED UTVÄRDERINGEN AV BASSERVICEN I VÄSTRA FINLANDS LÄN

Grunderna för utvärderingen av det regionala servicenätet

Med basservicen avses sådana välfärdstjänster som enligt grundlagen skall finnas jämlikt tillgängliga för alla medborgare. Som basservice kan definieras tjänster som i huvudsak gäller ett stort antal människor och påverkar deras liv i vardagen. Om dessa tjänster saknas förorsakar det avsevärda problem. Som basservice räknas också tjänster för specialgrupper, även om dessa tjänster bara skulle gälla ett mindre antal människor.

Det allmänna och staten skall skapa tillräckliga förutsättningar till basservice. Ansvaret för att den mest centrala basservicen ordnas ligger hos kommunerna. Kommunernas uppgift är att följa upp och bedöma behovet av servicen, tillgången till och tillräckligheten av tjänsterna på det lokala planet. Detta ger kommuninvånarna och beslutsfattarna uppgifter om hur det ligger till med tjänsterna och om utvecklingsbehoven. Genom den regionala uppföljningen och utvärderingen samlas in uppgifter som stöder kommunernas självvärdering å ena sidan och ger information för beslutsfattande på den regionala och centralförvaltningsnivån och på riksnivån å andra sidan. I detta syfte utvärderar länsstyrelsen regelbundet tillgången till och tillräckligheten av basservicen i länet.

Basservicen utvärderas på uppdrag av inrikesministeriet inom länsstyrelsens verksamhetsområde. Den tvärsektoriella utvärderingsuppgiften kombinerar sakkunskapen på länsstyrelsens olika avdelningar till en vittomfattande utvärdering. Sektorvisa och tvärsektoriella utvärderingsobjekt definieras och preciseras årligen i samråd med ministerierna och länsstyrelserna. Vid genomförandet av utvärderingen och behandlingen av resultaten samarbetar länsstyrelsen med kommunerna och andra aktörer.

Enligt statsbudgeten för 2003 var länsstyrelsernas gemensamma resultatmål för sin verksamhet år 2003 att kartlägga utbudet på och behovet av basservice inom länet och bedöma servicenätets tillräcklighet. Enligt inrikesministeriets uppdrag (27.3.2003, precisering 27 - 8.10.2003) har utvärderingen av basservicen genomförts såväl sektorvis som tvärsektoriellt.

Utvärderingen har fokuserats på tillgången på service med beaktande av servicebehovet och serviceefterfrågan. Rapporteringen har i största möjliga utsträckning skett genom att utnyttja de möjligheter som kartpresentationen ger. Kartorna är utarbetade på Genimap Oy:s kartmaterial (2002) med kartprogrammet Mapinfo 6.5.

Som kunskapsunderlag för utvärderingen har i huvudsak använts material från olika register och statistiska databaser. Inrikesministeriet har tillställt Statistikcentralens filer med material från deras källor till länsstyrelsernas förfoganden. Också annat tillgängligt kunskapsmaterial har utnyttjats. Särskilda enkäter har verkställts om de varit nödvändiga för utvärderingen, varvid de har genomförts i samråd med ministerierna och länsstyrelserna.

Utvärderingen representerar mångsidig sakkunskap vid länsstyrelsen

Utvärderingen av basservicen vid länsstyrelsen i Västra Finlands län har handletts av *styrgruppen för utvärderingen* som letts av landshövding Rauno Saari. Styrgruppen har bestått av följande medlemmar:

Kirsti Haimila, planerare (information), förvaltningsavdelningen
Monika Kastu-Häikiö, avdelningschef, förvaltningsavdelningen
Antti Koskinen, överinspektör, konkurrens- och konsumentavdelningen

Jari Lehtonen, specialplanerare, trafikavdelningen
Juha Mäntyvaara, avdelningschef, länsbildningsråd, bildningsavdelningen
Veli-Pekka Nurmi, avdelningschef, länsberedskapsdirektör, räddningsavdelningen
Mikko Paatero, avdelningschef, länspolisdirektör, polisavdelningen
Pekka Paatero, avdelningschef, länssocial- och hälsoråd, social- och hälsoavdelningen
Jukka Peltokoski, inspektör för bildningsväsendet, bildningsavdelningen
Kari Savolainen, avdelningschef, trafikförvaltningschef, trafikavdelningen och
Ritva Tamminen, planerare, förvaltningsavdelningen, sekreterare.

Styrgruppen har handlett och följt upp utvärderingsarbetet, behandlat de slutledningar och rekommendationer som utvärderingen resulterat i samt definierat informationspolicyn.

För koordineringen av utvärderingsarbetet i praktiken har svarat *utvärderingsgruppen* med specialplanerare Jari Lehtonen som ordförande. Gruppen har bestått av avdelningarnas utvärderingsansvariga:

Marja Hollo, inspektör, konkurrens- och konsumentavdelningen
Raija Hurskainen, utvecklingschef, social- och hälsoavdelningen, vice ordförande
Tuija Karsimus, inspektör, konkurrens- och konsumentavdelningen
Risto Kekki, räddningsöverinspektör, räddningsavdelningen
Toivo Mäenpää, planerare, polisavdelningen
Leena Mäkinen-Jaakkola, specialplanerare, förvaltningsavdelningen
Pauli Rautama, inspektör för bildningsväsendet, bildningsavdelningen
Gunilla Sandler, inspektör för bildningsväsendet, bildningsavdelningen och
Ritva Tamminen, planerare, förvaltningsavdelningen, sekreterare

Utvärderingsansvariga för de tvärsektoriella objekten:

specialplanerare Jari Lehtonen och
trafikplanerare Rauni Malinen, trafikavdelningen

Ansvariga för lägesbunden information:

trafiksekreterare Pirkko Forss, trafikavdelningen
inspektör Marja Hollo, konkurrens- och konsumentavdelningen
specialplanerare Raija Kinnunen, bildningsavdelningen
specialplanerare Leena Mäkinen-Jaakkola, förvaltningsavdelningen och
redovisningssekreterare Virpi Särkkä, social- och hälsoavdelningen.

Utvärderingsgruppen har koordinerat utvärderingsprocessen, karttillämpningen och upprättandet av utvärderingsrapporten. Den har utarbetat en enhetlig ram för utvärderingen och ett format för rapporten. För att få en enhetlig rapport används termen utvärderingsmätare, som avser både kriterier, indikatorer och mätare beroende dels på sammanhanget och dels på de riksomfattande kriterierna. Kartorna har skapats av avdelningarnas kartansvariga och andra sakkunniga.

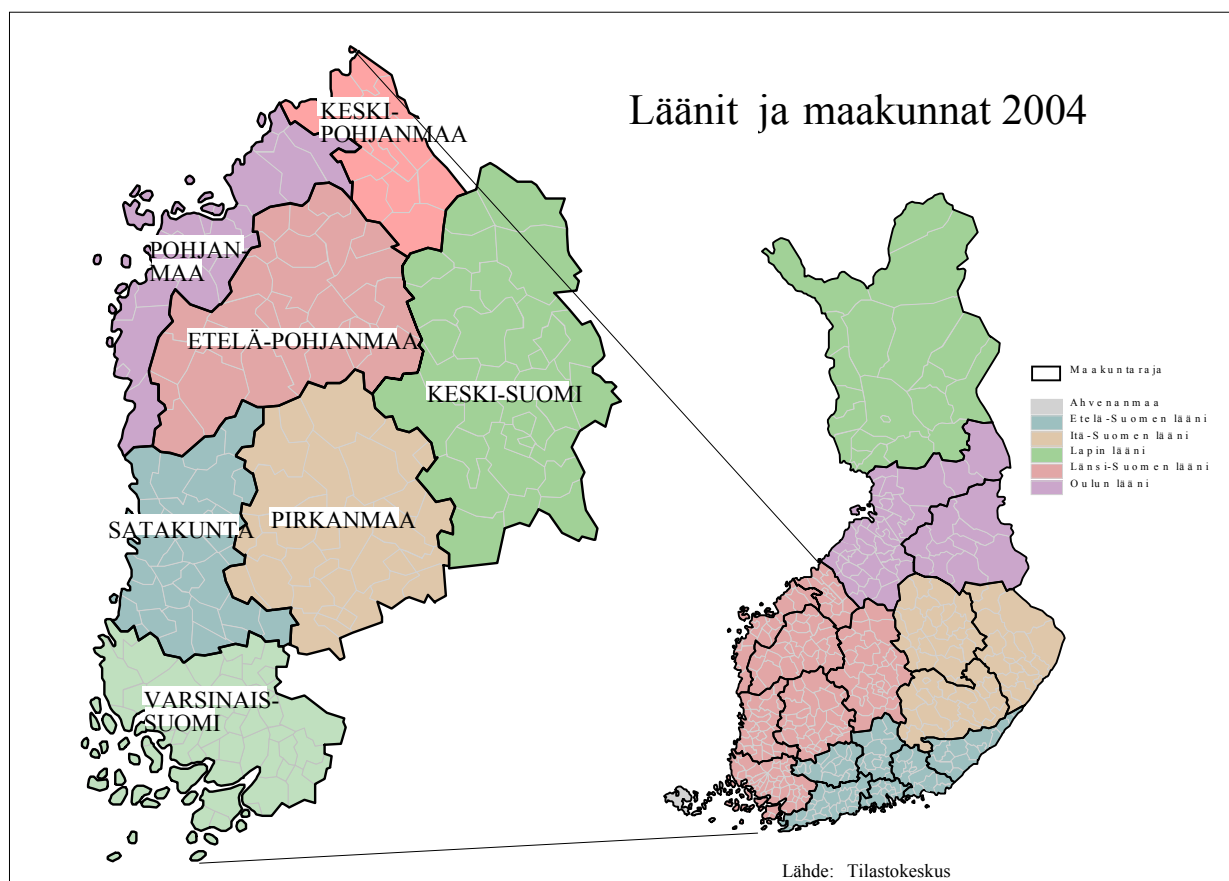
Experter på länsstyrelsens avdelningar vid olika enheter har utsetts för arbetet. Sammanlagt 59 personer vid länsstyrelsen har deltagit i utvärderingsarbetet. Utvärderingsgrupperna och andra ansvariga har uppgetts i slutet av varje avsnitt. Redigeringen av rapporten har skötts av planerarna Ritva Tamminen och Kirsti Haimila samt specialplanerare Jari Lehtonen. Största delen av texterna i början av rapporten har översatts till svenska respektive finska av översättaren Tarja Rinne.

Utvärderingsrapporten finns på länsstyrelsens i Västra Finlands län webbplats www.laaninhallitus.fi/lansi eller www.lansstyrelsen.fi/vastra.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ LÄNSI-SUOMEN LÄÄNISSÄ - VERKSAMHETSMILJÖN I VÄSTRA FINLANDS LÄN

Länsi-Suomen läänin 204 kunnan, 7 maakunnan, 34 seutu- ja kihlakunnan (vuonna 2003) erilaisuus asettaa peruspalvelujen saatavuudelle, saavutettavuudelle ja laadukkuudelle useita haasteita. Läänin kuntakoko vaihtelee runsaan 200 asukkaan Velkuan kunnasta 200 000 asukkaan Tampereen kaupunkiin. Länsi-Suomen läänin asukasmäärä on 1,85 miljoonaa eli kolmannes Suomen asukasluvusta. Asukkaista 6,9 prosenttia on ruotsinkielisiä. Kunnista kaksikielisiä on 23 ja ruotsinkielisiä 3. Länsi-Suomen läänin pinta-ala on noin 74 000 km² eli neljännes Suomen pinta-alasta.

Väestön kokonaisuutokset, muutokset ikärakenteessa, suuret erot taloudellisessa ja väestöllisessä huoltosuhteessa sekä taloudellisissa toimintaedellytyksissä ovat tekijöitä palvelujen kysynnän ja tarjonnan muutosten taustalla.

Västra Finlands läns 204 kommuner, 7 landskap, 34 häradet och ekonomiska regioner (2003) är mycket olika, vilket är en utmaning för tillgången till, tillgängligheten av och kvaliteten på basservicen. Också till storleken är länets kommuner mycket olika: Velkua kommun har 200 och Tammerfors stad 200 000 invånare. En tredjedel av Finlands befolkning bor i länet, dvs. 1,85 miljoner människor Av dem har 6,9 procent svenska som modersmål. I länet finns 23 tvåspråkiga och 3 helt svenskspråkiga kommuner. Västra Finlands läns areal är ca 74 000 km² eller en fjärdedel av Finlands areal.

I bakgrunden till ändringarna vad gäller efterfrågan och utbudet av tjänsterna finns sådana faktorer som befolkningsändringar, ändringar i åldersstrukturen, stora skillnader i det ekonomiska och demografiska försörjningsförhållandet samt i de ekonomiska verksamhetsbetingelserna.

Under 2000-talet har den svaga ekonomiska tillväxten jämnat ut skillnaderna i regionutvecklingen. Såväl inflyttningsöverskottet i tillväxtcentra som befolkningsminskningen i områden med utflyttningsöverskott har minskat jämfört med toppnoteringarna på 1990-talet.

Länsi-Suomen kunnat 2004

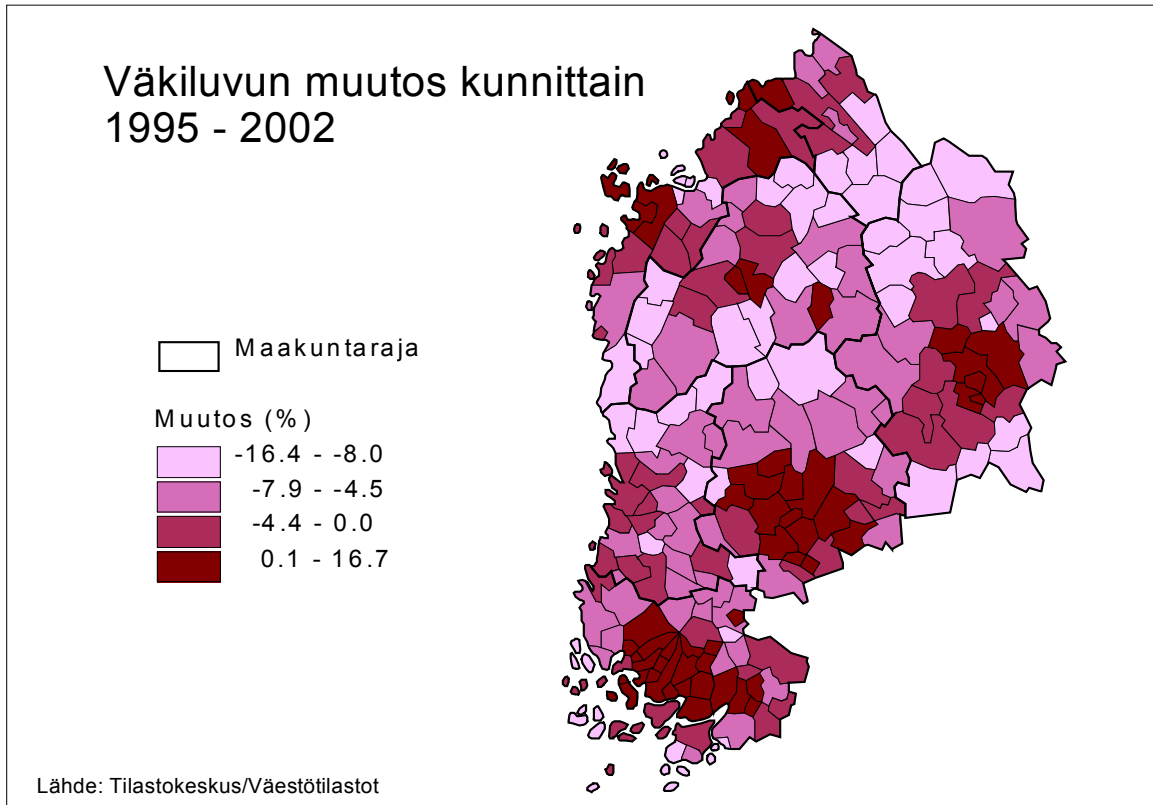

Peruspalvelujen arviointi Länsi-Suomen läänissä 2003

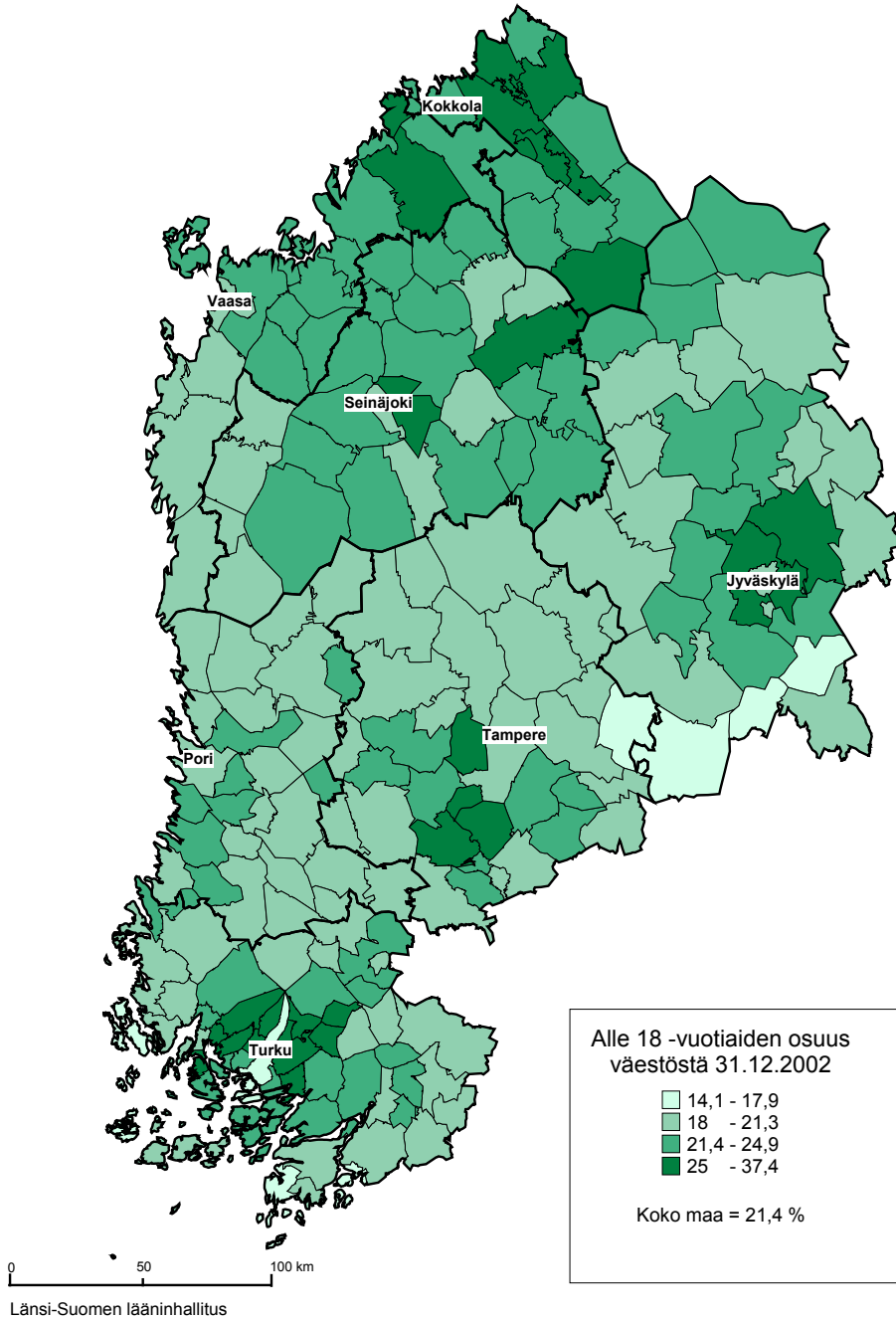
Maakunta	Väkiluku- arvio 2003	Väestö- muutos 2003	Pinta-ala km ²	Asukastiheys as/km ²	Taajama- aste	Kuntien lkm
Varsinais-Suomi	452518	0,3	10 623	42,4	82,2	56
Satakunta	234752	-0,3	8 289	28,4	81,2	28
Pirkanmaa	457472	0,8	12 271	37,0	85,3	33
Keski-Suomi	266133	0,4	16 582	16,0	75,4	30
Etelä-Pohjanmaa	193960	-0,1	13 457	14,4	68,8	27
Pohjanmaa	173038	0,0	7 675	22,5	82,8	18
Keski-Pohjanmaa	70597	-0,1	5 285	22,5	75,4	12
Länsi-Suomi	1848470	0,3	74 182	24,9	78,72	204

Maakunnista Varsinais-Suomi, Pirkanmaa ja Keski-Suomi ovat jo pitkään olleet voimakkaasti kasvavia alueita. Väestöään menettävien maakuntien väkiluvun väheneminen hidastui vuonna 2003. Kaikissa muissa maakunnissa paitsi Etelä-Pohjanmaalla on yksi voimakas seudullinen väestökeskittymä, jossa asuu 45-75 prosenttia maakunnan väestöstä. Etelä-Pohjanmaalla suurin seutukeskus käsittää noin 30 % väestöstä. Seutukeskukset ovat pääasiassa myös maakunnan kasvavia alueita. Palvelutuotantoon vaikuttaa myös voimistunut yhdyskuntarakenteen muutos kuntien sisällä. Kuntien sisäinen muuttoliike on kasvanut 1990-luvun alusta aina vuoteen 2001, jolloin sekin muun muuttoliikkeen tapaan hidastui. Kuntien sisäinen muuttoliike kohdentuu noin 10 prosenttiin kunnan asukkaista. Vuonna 2003 läänin kunnista 64 prosenttia menetti väestöään yhteensä 5300 henkilöllä. Väestökasvusta nauttivien kuntien väki kasvoi 10 545 henkilöllä.

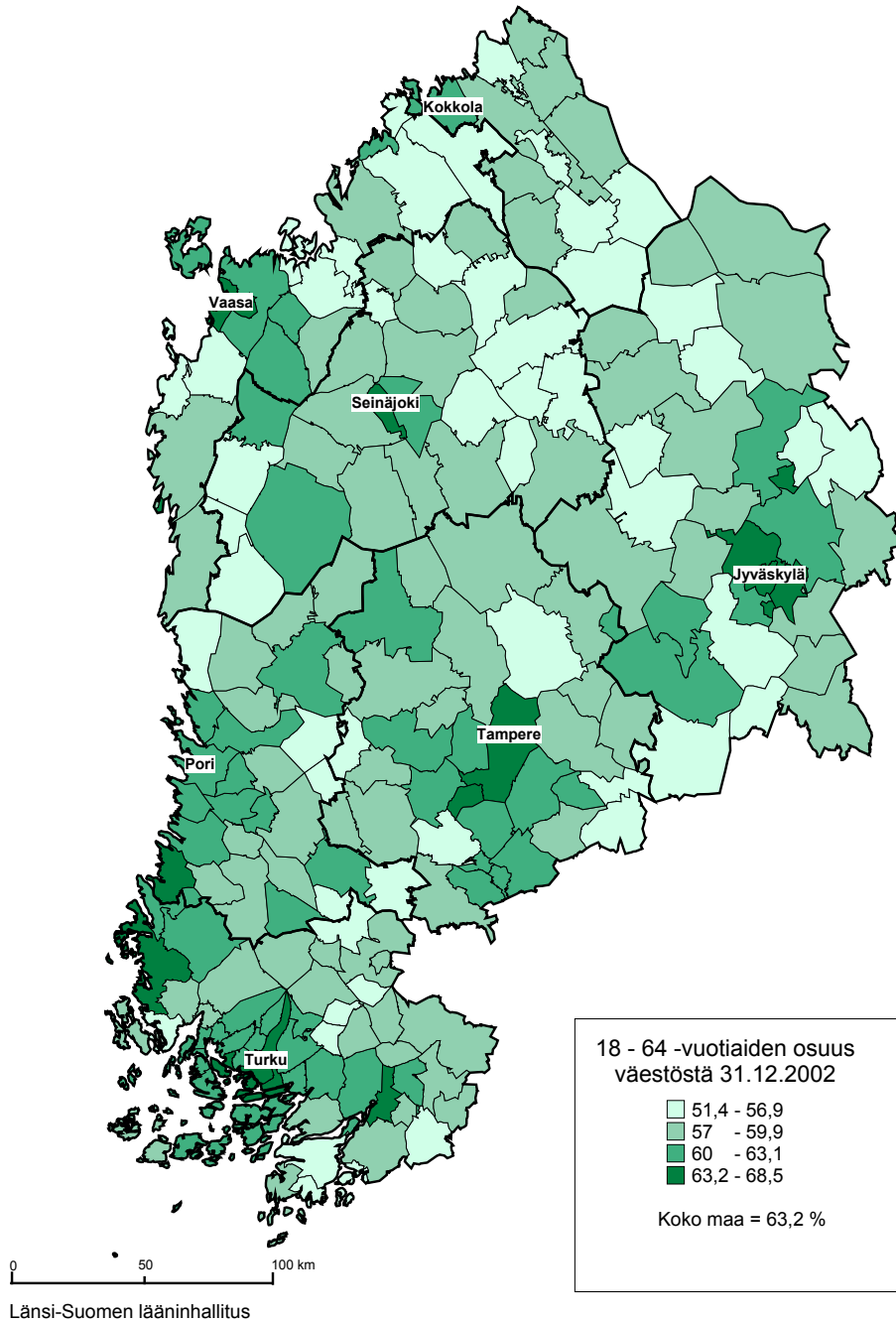
Landskapen Egentliga Finland, Birkaland och Mellersta Finland har redan länge varit kraftigt växande områden. År 2003 minskade befolkningen i mindre takt i de landskap som hör till de landskap där befolkningen tenderar att minska. Alla andra landskap med undantag för Södra Österbotten har en stark regional befolkningskoncentration där det bor 45-75 procent av landskapets befolkning. Det största regioncentrumet i Södra Österbotten omfattar ca 30 % av befolkningen. Regioncentra är i huvudsak också tillväxtområden i landskapet. Serviceproduktionen påverkas också av allt kraftigare ändringar i samhällsstrukturen i kommunerna. Kommunernas interna flyttningsrörelse har ökat från början av 1990-talet fram till 2001, då även den stagnerade i likhet med den övriga flyttningsrörelsen. Flyttningsrörelsen inom kommunerna gäller ca 10 procent av kommunens befolkning. År 2003 minskade befolkningen i 64 procent av länets kommuner med sammanlagt 5300 personer, medan befolkningen i kommuner med inflyttning fick 10 545 personer till.

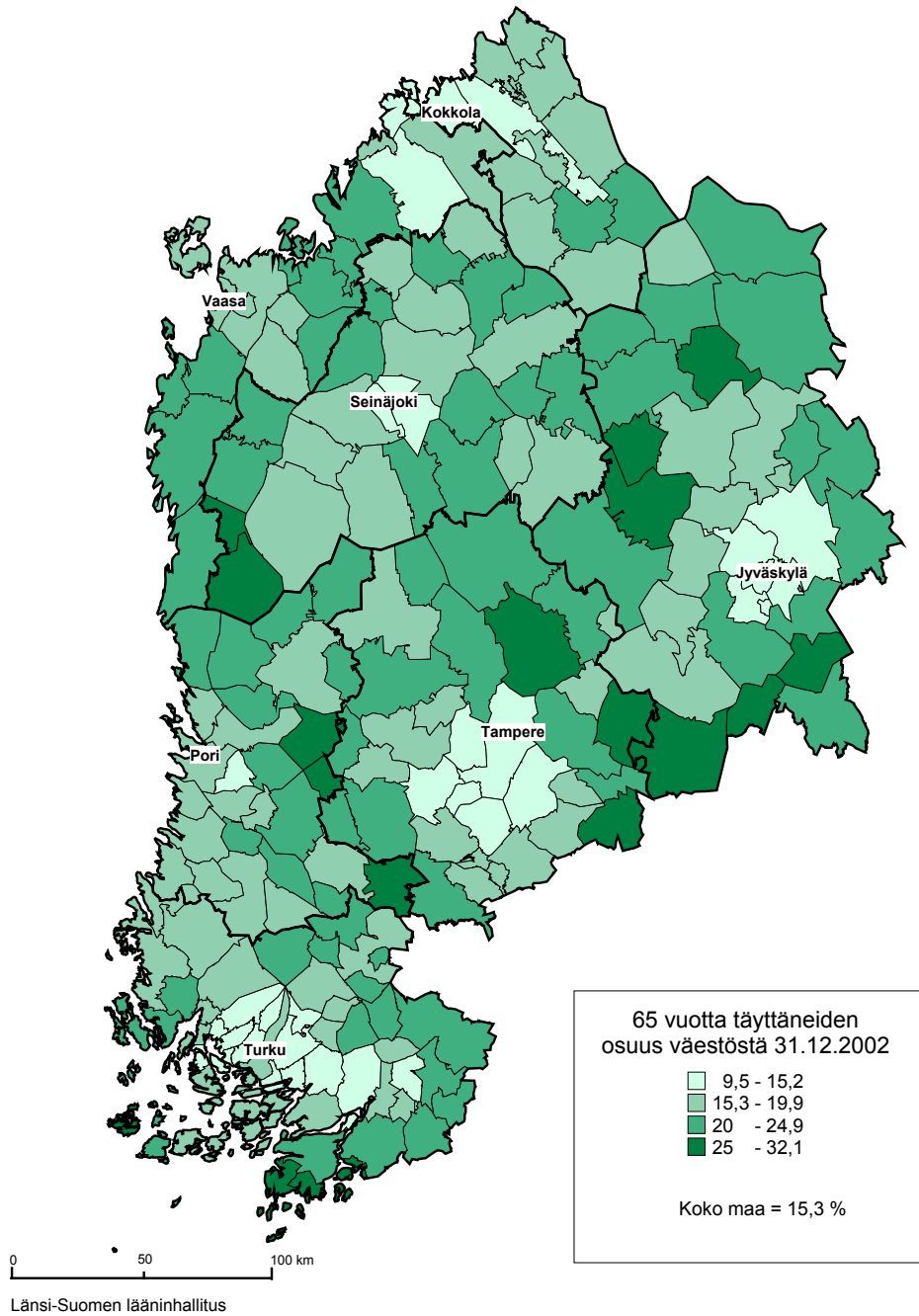
Kartta 1. Alle 18-vuotiaiden osuus Länsi-Suomen läänin kunnissa 31.12. 2002, %

Kartta 2. 18-64 -vuotiaiden osuus Länsi-Suomen läänin kunnissa 31.12. 2002, %

Kartta 3. Yli 64 -vuotiaiden osuus Länsi-Suomen läänin kunnissa 31.12. 2002, %

Länsi-Suomen läänin kunnista suurin osa kuuluu maaseutumaisten kuntien ryhmään.

Ehkä kaikkien dramaattisimman kuvan tulevasta kehityksestä saa väestön ikärakenteen muutoksesta pidemmän ajan ennusteen valossa. Väestön ikääntyminen on väistämätön prosessi, jolla on vaikutukset mm. nopeutuvan työmarkkinoilta poistumisen ja hyvinvointipalvelujen uudelleen organisoinnin kautta. Nopeimmin ikärakenteen muutos vaikuttaa jo väestöään menettävissä maakunnissa kuten Satakunnassa ja Etelä-Pohjanmaalla. Ikärakenteen muutoksen vaikutukset korostuvat edelleen kuntatasolla, jossa muutokset ovat maakuntatasoa suurempia. Nopeutuva väestön ikääntyminen merkitsee väestön vähenemisen kiihtymistä yhä useimmissa kunnissa kuolleisuuden ylittäessä syntyvyyden. Maaseutualueilla suurimmiksi ongelmiksi muodostuu ennen kaikkea työikäisten ja lasten määrän väheneminen. Kaupunkialueilla vanhusten määrä kasvaa runsaasti. Väestön ikääntyminen aiheuttaa väestöllisen huoltosuhteen heikkenemisen erityisesti maaseutualueilla.

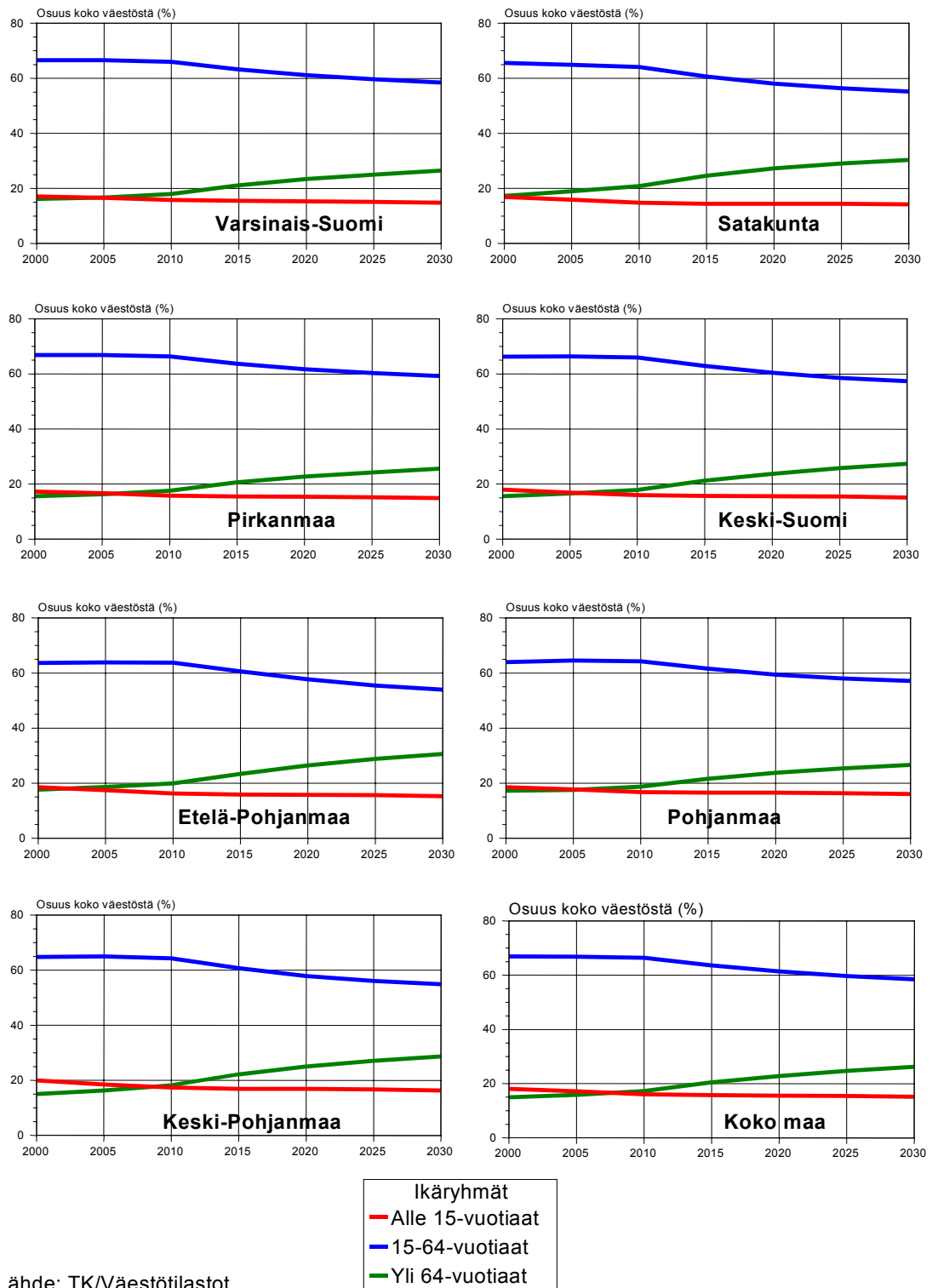
Kuntien tulee jo hyvissä ajoin varautua tapahtuvaan muutokseen ja tehdä itselleen selväksi palvelujen kysynnässä ja tarjontamahdollisuuksissa tapahtuvien muutosten vaikutukset lapsista vanhuksiin ja kuntatalouteen.

Största delen av kommunerna i Västra Finlands län hör till kommuner med rural prägel.

Den kanske mest dramatiska bilden av utvecklingen ger en långtidsprognos för ändringar i befolkningens åldersstruktur. Åldrandet är en oundviklig process vars effekter syns bl.a. i avgången från arbetsmarknaden och omorganiseringen av välfärdstjänsterna. Snabbast syns ändringarna i åldersstrukturen i de landskap där befolkningen redan nu minskar, t.ex. i Satakunta och Södra Österbotten. Effekterna av ändringarna framhävs ytterligare på den kommunala nivån, där ändringarna är större än på landskapsnivån. Det att befolkningen åldras allt snabbare innebär att befolkningsminskningen ökar i allt fler kommuner, när dödligheten är större än nativiteten. Antalet äldre ökar i stadsområden. Den åldrande befolkningen förorsakar ett allt sämre demografiskt försörjningsförhållande, särskilt på landsorten.

Kommunerna bör i god tid förbereda sig på den kommande ändringen och klargöra effekterna av ändringarna vad gäller efterfrågan av och utbudet på servicen för såväl barn, äldre som i fråga om den kommunala ekonomin.

Väestöennuste ikäryhmittäin maakunnittain vuoteen 2030

3 PERUSPALVELUJEN ARVIOINNIN KESKEISET TULOKSET TIIVISTELMINÄ

Esiopetusuudistus toimeenpantu yleensä kiitettävästi – ryhmäkoko ja hallinnon hajanaisuus arveluttavat edelleen

Jokainen läänin 204 kunnasta järjestää 6-vuotiaiden opetusta, mutta lisäksi palveluita ostetaan sekä muista kunnista että muilta palvelun tuottajilta. Yksityisiä ja valtion esiopetuspaikkoja käyttää vähemmän kuin yksi prosentti ikäluokasta. Esiopetuksessa, vaikeavammaisten perusopetuksessa tai kuusivuotiaana varsinaisen peruskoulunsa aloittaneina on lähes koko ikäluokka (98,8 %). Esiopetusuudistuksen määrälliset tavoitteet ovat toteutuneet läänissä yli odotusten. Maakuntien väliset erot ovat supistuneet, mutta tilastollisesti merkitseviä eroja esiintyy. Kuntien välillä on suuria eroja, mutta yleensä poikkeukset koskevat vain vähäisiä lapsimääriä. Yksikielisissä ja kaksikielisissä kunnissa vähemmistökielisten lasten on monesti valittava joko esiopetus vieraskielisessä lähikoulussa tai äidinkielen opetus toisessa kunnassa. Monesti valinta on osunut lähikouluun.

Esiopetuksessa on kansainväliset mitatkin täyttävä, yleensä pätevä henkilökunta. Puutteita esiintyy ainoastaan erityisopetuksen ja joidenkin oppilashuollon palvelujen saatavuudessa. Kansainvälisen 6-vuotiaiden arvioinnin 2003 mukaan Suomessa on pätevä henkilöstö, hyvät opetustilat ja välineet. Oppimistulokset jäävät kuitenkin äidinkielellä ja matematiikassa jälkeen Englannin tuloksista siitä syystä, että meillä ei ole ainejakoista opetussuunnitelmaa ainekohtaisine tavoitteineen. Sosiaaliset ja oppimaan oppimiseen liittyvät tavoitteet saavutetaan kuitenkin kansainvälisessä mitassa hyvin jo esiopetuksessa ja ainekohtaiset tavoitteetkin vuoden 2000 PISA-tutkimuksen tulosten valossa erinomaisesti viimeistään perusopetuksen päättövaiheessa.

Kuljetukset ovat lisääntyneet hieman, mutta maksuttomat kuljetusjärjestelyt polkevat paikallaan kuntien mahdollisesti odotellessa syksyn 2004 uudistusta, joka antaa lapsille maksuttoman kuljetusedun. Kuljetuksen puute on mainittu yhdeksi opetuksesta pois jäämisen syyksi. Ryhmäkoko on jälleen kasvussa, mutta suurimmatkin ryhmät saavuttavat ainoastaan Englannin ja Tanskan keskiryhmäkoon.

Esiopetuksen hallinto on edelleen hajanaista ja siirtyminen yhden hallintokunnan alaisuuteen etenee edellisenä vuonna asetettuun tavoitteeseen nähden hitaasti.

Esikouluopetuksen ryhmäkokosuosituksia noudatetaan kunnissa

Läänin kakki ruotsinkieliset kuusivuotiaat osallistuvat esikouluopetukseen. Useimmissa kunnissa esikouluopetusta järjestetään päivähoidon yhteydessä. Viime vuoteen verrattuna on tullut lisää erillisiä, koulutilojen puitteissa järjestettäviä esikouluopetusryhmiä. Puolet kunnista on järjestänyt hallinnon sivistystoimen puolella, toiset puolet sosiaalitoimen puolella tai niin, että hallinnointi hoidetaan yhteistyössä sosiaali- ja sivistystoimen kanssa.

Suurin osan kunnista noudattaa opetusministeriön ryhmäkokosuosituksia. Useimmat ryhmät ovat pieniä, enintään 13 lasta. Edellisvuoteen verrattuna on nyt vähemmän yli 20 lasta käsittäviä ryhmiä. Jotta kasvatuksellinen ympäristö voitaisiin turvata ja jotta kaikille lapsille voitaisiin antaa yhtäläiset mahdollisuudet kehittymiseen ja oppimiseen olisi oppilasmäärästä opetusryhmää kohden säädettävä laissa. 17 % esikoululaisista saa kunnan järjestämän maksuttoman kuljetuksen.

Suurin osa opettajista on koulutettuja lastentarhanopettajia tai kasvatustieteen maistereita. Vain 0,5 % niistä, jotka vastaavat esikouluopetuksesta ovat vailla muodollista kelpoisuutta.

Yli puolella esikoulun avustavasta henkilökunnasta on hoitoalan ja sosiaalialan koulutus, 24 prosentilla on joku muu koulutus.

Selvitys osoittaa että lisäresursseja tarvitaan eniten puheterapeuttien ja psykologien palveluihin. Jotta turvattaisiin esikoululaisten oikeus oikeanlaiseen koulunkäyntitukeen, on turvattava erikoislastentarhanopettajien, puheterapeutti- ja psykologiapalveluiden saatavuus.

Oppilashuollon ja kurinpidon nykytilanne perusopetuksessa

Oppilashuollon ja kurinpidon arviointi perustuu koululainsäädännön muutoksiin sekä opetussuunnitelmauudistukseen, joissa molemmissa korostui oppilashuollon merkitys ja kehittämistavoitteet sekä kurinpitoon liittyvät lainsäädännön muutokset, joilla on tarkoitus tehostaa opettajan ja koulun keinoja työrauhan ylläpitämiseksi kaikissa tilanteissa.

Oppilashuoltoryhmä toimii koko läänissä 820 perusopetusta antavassa koulussa. Oppilashuoltoryhmää ei ole 210 koulussa, joista lähes kaikki olivat pieniä kyläkouluja.

Oppilashuoltoryhmät kokoontuvat 130 koulussa kerran viikossa, 111 koulussa kerran kahdessa viikossa. Harvemmin tai tarpeen mukaan ryhmät kokoontuvat 583 koulussa.

Oppilashuoltoryhmissä käsiteltiin monenlaisia asioita. Kärjessä olivat oppimisvaikeudet, työrauhaongelmat, oppilaan koti- ja perheongelmat ja vasta neljäntenä kiusaaminen.

Oppilashuoltopalveluiden saatavuus ja riittävyys osoittautui melko hyväksi. Kuitenkin 34 % kouluista ilmoitti, että oppilashuoltopalveluja ei ole saatavilla.

Jälki-istuntoja ei ole järjestetty lainkaan 18 %:ssa vastanneista kouluista. Yleisintä tämä on ollut 1-6 luokkien kouluissa. Kouluissa, joissa on vuosiluokat 7-9 jälki-istunnot ovat yhtä vaille kaikissa kouluissa olleet käytössä. Useimmin (39 %) jälki-istunnot on järjestetty samana päivänä koulupäivän lopussa. Kerran viikossa ennalta määrättyinä päivinä on jälki-istunto järjestetty 25 %:ssa vastanneista kouluista ja kerran kuukaudessa vain 2 %:ssa. Muuna ajankohtana koulut ovat järjestäneet jälki-istunnon 24 %:ssa vastanneista.

Useimmissa ruotsinkielisissä kouluissa on oppilashuollon toimintamallit ja suunnitelmat

97 %:ssa ruotsinkielisistä kouluista on kirjatut oppilashuollon tavoitteet. Useimmat koulut ovat täsmentäneet toimintaperiaatteensa koulunsa vuosisuunnitelmassa. Koulujen selvä enemmistö on asettanut oppilashuoltoryhmän, mikä osoittaa olevan tarvetta sellaiselle ryhmälle, joka tarvittaessa ottaa kantaa näihin kysymyksiin.

Tavallisimpia ryhmissä käsiteltäviä asioita ovat erityisopetuksen tarve, oppimisvaikeudet, kiusaaminen, työrauhaongelmat oppitunneilla sekä oppilaiden koti- ja perheongelmat. Selvitys osoittaa, että kuntoutuspalveluja, terapeuttien määrää, koulupsykologien ja sosiaalityöntekijöiden palveluita tulee lisätä. Puolet kouluista katsoi, että sosiaalihuollon ja erityissairaanhoidon henkilöstöltä on vaikeaa saada tietoja oppilaasta. Koska koulut arvioivat informaation vaihtamisen vaikeuden aiheutuvan salassapitosäännöksistä, olisi niitä yhtenäistettävä ja tarkistettava oppilashuoltohenkilöstön yhteistyön tehostamiseksi.

Suurimmassa osassa kouluja on vahvistettu järjestyssääntö ja niissä on myös laadittu toimintaohjelma koulukiusaamisen ennalta ehkäisemiseksi ja säännöt niistä toimenpiteistä, joihin tulee ryhtyä, jos koulussa sattuu vakavia kriisitilanteita. Tästä huolimatta ovat suurimmat turvallisuutta koskevat uhat kouluissa juuri kiusaamiseen liittyviä.

Tutkimus osoittaa, että koulun ja kotien välistä yhteistyötä olisi tehostettava sekä toiminnan suunnittelun ja arvioinnin että oppilaan luvattomien poissaolojen suhteen.

Kirjalla edelleen vankka asema

Uudet aineistomuodot valtaavat alaa, mutta edelleen kirjalla on vankka sija kirjastojen hankinnoissa. Perinteinen kirja-aineisto on edelleen ylivoimaisesti käytetyintä kirjastoaineistoa, vaikka muun aineiston kysyntä kasvaakin voimakkaasti. Vuonna 2002 Länsi-Suomen läänin kirjastojen kokonaislainauksesta 76 % oli kirjalainoja. Kirjojen osuus hankinnasta oli 86 % kokonaishankinnasta. Suhteessa muuhun aineistoon kirjastot ovat edelleen priorisoineet kirjahankintaa. Kirjastojen kokoelmista 91 % on kirjoja, mutta Länsi-Suomen läänin kirjastojen kirjakokoelmat uusiutuvat hyvin hitaasti.

Kirjastoille ajantasaisen kirja-aineiston ja lehtien riittävän tarjonnan turvaaminen on haasteellinen tehtävä varsinkin nyt, kun on huolehdittava myös uusien aineistomuotojen hankkimisesta. Tieto-yhteiskunnan kirjasto tarjoaa niin perinteisiä kuin sähköisiäkin palveluja, on siis hybridikirjasto.

Kirjastojen käyttö- ja lainausmäärät sekä lasten lukutaito hämmästyttävät kansainvälisissä vertailututkimuksissa. Lukuinnon ja lukemismahdollisuuden ovat varmistaneet kirjastot. Kirjasto edistää lukutaitoa ja innostaa lapsia lukemaan. Perinteinen lukutaito on pohjana medialukutaidolle, johon kuuluu kyky ja taito hakea tietoa erilaisista lähteistä, kyky arvioida ja verrata tietolähteitä sekä taito soveltaa tietoa omaan käyttöön.

Kirjan vanhenemisen käsite pohjautuu siihen olettamukseen, että kirjan käyttö vähenee sen iän myötä. Tosiasia on, että kysyntä kohdistuu enemmän uutuuksiin kuin aikaisemmin hankittuun aineistoon. Kuitenkin on olemassa kirjallisuutta, joka ei vanhene, vaan säilyttää arvonsa vuodesta toiseen. Kirjojen hankinnassa niukkojen resurssien aikana kirjastoissa on kiinnitettävä huomiota hyvään hankintapolitiikkaan ja alueelliseen yhteistyöhön.

Kunnittain kirjahankintamäärärahat vaihtelevat 1,99:sta 13,90 euroon/asukas. Kirjojen hankinnan vähentymisen haitat näkyvät erityisesti pienissä ja keskisuurissa kunnissa, joissa on vaikea luoda ajan tasalla olevaa monipuolista kokoelmaa.

Ruotsinkielisten kuntien kirjahankinnoissa suuria eroja

Kirja on edelleen ylivoimaisesti eniten hyödynnetty aineistomuoto kirjastoissa, joskin muunkin aineiston kysyntä on kasvanut voimakkaasti. Kirjojen osuus kokonaishankinnoista on Länsi-Suomen ruotsinkielisen kirjastotoimen piirissä 94 %. Kirjastojen kokonaisaineistosta 96 % on kirjoja.

Läänin ruotsinkielisessä kirjastotoimessa, joka käsittää 21 kuntaa, joissa ruotsi on enemmistön kieli, ovat kirjahankinnat alle Kirjastopoliittisen ohjelman laatusuosituksen, joka on 400 kirjahankintaa 1000 asukasta kohden. Kirjahankintojen määrissä on selkeitä eroja niin maakuntien kuin yksittäisten kuntienkin välillä. Varsinais-Suomen kirjastoimi ylittää suosituksen yläpuolelle, kun taas kirjaostot Pohjanmaalla jäävät alle suosituksen. Pohjanmaalla kirjaostot vähenevät 2,7 % edelliseen vuoteen verrattuna. Turunmaalla ja Pohjanmaalla on keskimäärin hankittu 347 kirjaa tuhatta ruotsinkielistä asukasta kohden. Omakielisen kirjallisuuden saatavuus on erityisen tärkeää yksikieliselle vähemmistölle. Hyvien kirjastopalvelujen turvaamiseksi on kuntalaisten kannalta tärkeää, että molempien kieliryhmien tarpeet otetaan huomioon, ja että kirjojen kokonaishankintojen määrä nousisi suositellun raja-arvon yläpuolelle. Kahdella kielellä ylläpidettävät kirjasto- ja tietopalvelut tulevat kalliiksi, mutta tästäkin huolimatta olisi omakielisen kirjallisuuden saatavuus turvattava.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden osuus ruotsinkielisen kirjastotoimen kirjahankinnoista on lähes 40 %. Edellisvuoteen verrattuna hankintojen määrä aleni 0,6 %. Koska lapset ovat ahkeria kirjastonkäyttäjiä on tärkeää, että lapsille on tarjolla monipuolista ja riittävää lastenkirjallisuutta. Laaja tarjonta innostaa käyttämään ahkerasti kirjastopalveluja.

Kuntaa ja terveyttä lähiliikuntapaikoilta

Lähiliikuntapaikat ovat lasten ja nuorten liikuntaan sekä koko väestön terveysliikuntaan tarkoitettuja liikuntapaikkoja ja alueita, jotka sijaitsevat asuinalueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä. Lähiliikuntapaikkojen ominaisuuksiin kuuluu, että ne ovat turvallisia, kestäviä, ympärivuotisessa vapaassa käytössä, saavutettavissa kotiovelta sekä edullisia rakentaa ja ylläpitää. Lähiliikuntapaikat on tarkoitettu koko väestön omaehtoiseen liikuntaan sekä lasten ja nuorten koululiikuntaan. Lähiliikuntapaikat ovat nousseet tärkeysjärjestysten kärkeen uimahallien rinnalle liikuntapaikkarakentamisen tukea koskevissa linjauksissa opetusministeriössä ja lääninhallituksissa.

Lähiliikuntapaikkojen saatavuus on kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta tärkeää, koska ne ovat lisänneet kuntalaisten, erityisesti lasten, päivittäistä liikuntaa. Lähiliikuntapaikkojen käyttö on ollut aktiivista ja saavutettavuus on hyvä, mutta määrä ei ole riittävä. Lähiliikuntapaikkojen kehittämistyö ei ole vielä suunnitelmallista Länsi-Suomen läänin kunnissa: rakentamistarpeista ei ole juuri tehty selvityksiä tai laadittu lähiliikuntapaikkojen rakentamishoelmia. Suunnitelmallisuus lähiliikunnan edellytysten kehittämissä on kuitenkin tulossa. Lähiliikuntapaikkoja koskeva tiedotus ei vastausten perusteella ole tavoittanut kaikkia toimijoita riittävän hyvin. On kuitenkin ilmeistä, että lähiliikuntapaikkojen rakentamistarve tulee kasvamaan ja sen tärkeys valtionavustusten kohteena korostumaan.

Lasten ja nuorten liikunnan sekä terveysliikunnan olosuhteiden kehittämiseksi lääninhallitus suosittelee, että kunnissa lisätään suunnitelmallisuutta lähiliikuntapaikkojen rakentamisessa ja niiden käyttöä seurataan. Tärkeänä yksityiskohtana nousee esiin se, että lähiliikuntapaikkoja suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota enemmän tyttöjä kiinnostavien toimintamahdollisuuksien luomiseen. Opetusministeriö ja lääninhallitus tulevat selkiinnyttämään lähiliikuntapaikkojen valtionavustusten perusteita ja on tarpeen turvata hankkeiden toteutus painopisteajattelun mukaisella korotetulla avustuksella. Lähiliikuntapaikkojen sijoituspaikkoina tulee jatkaa koulujen piha-alueiden kehittämistä.

Kuntien nuorisotyön palveluihin alueellista ja yksilöllistä tasa-arvoa seutukunnallisen yhteistyön kehittämisellä

Kuntien nuorisotyö ja nuorisotyöpalvelut eriarvoistuvat läänissä. Eriarvoisuuden keskeiset vedenjakajat ovat kuntakoko ja kuntien maaseutuvaltaisuus/kaupunkimaisuus. Valtion tuki- ja nuorisopolitiikka eivät ota huomioon kuntien edellytysten ja tarpeiden eroja. Erojen vähentämiseksi tulee lisääntyvässä määrin pyrkiä seutukunnalliseen yhteistyöhön.

Kunnallisen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämistyötä tehdään lähes ilman strategioita ja ohjelmia, läänin kunnista (204) vain vajaalla kolmanneksella on kunnan toimielimen hyväksymä kehittämissuunnitelma. Ohjelmista puolet on lapsipoliittisia ohjelmia ja 18 % nuorten elinolo-ohjelmia. Kehittämistyön onnistumisen keskeinen edellytys on poikkivaltiosuhteellisen yhteistyön tehostaminen. Läänin kunnista vain 13 (6 %) nuorisotoimesta vastaava esittelijä tekee päätoimisesti nuorisotyötä, valtaosassa kunnista nuorisotyöstä vastaavan työntekijän toimenkuvaan kuuluu myös muita tehtäväalueita. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämistä ei ole selkeästi osoitettu tietyille taholle, mikä vaikeuttaa sekä toimintaa että lapsi- ja nuorisopolitiikan nostamista kunnallispoliittiseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Valtiovalta on kansainvälisin sopimuksin sitoutunut edistämään lasten ja nuorten organisaatioiden vaikutusmahdollisuuksia ja vuoropuhelua kunnallisen päätöksenteon välillä. Kunnista 39 %:ssa on ainakin yksi nuorten vaikuttajaryhmä, läänin ryhmistä enemmistö toimii kuitenkin täysin kunnallisen päätöksenteon ulkopuolella. Nuorisotiedotuksen ja - neuvonnan palveluja on vain harvassa kunnassa, vaikka kyseessä on olennainen osa modernia nuorisopalvelua, joka samalla on myös EU:n nuorisopolitiikan painopistealueita.

Resurssiensa puitteissa kunnat pyrkivät kuitenkin vastaamaan lasten ja nuorten palvelutarpeeseen, yksi esimerkki tästä on huomattavasti lisääntynyt nuorisotilojen aukiolo viikonloppuisin.

Nuorten työpajatoiminnan suurimmat seutukunnalliset kehittämistarpeet Keski-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa

Nuorten työpajatoiminta läänissä ei ole alueellisesti eikä yksilöllisesti kattavaa. Läänin 204 kunnasta vain 100:ssä (49 %) on tarjolla työpajatyypistä toimintaa, johon vuona 2003 osallistui 2 800 nuorta läänissä. Työpajapalveluja tarjoavien kuntien osuudella mitattuna palvelujen kattavuus on parhaita Pohjanmaalla, Keski-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla. Työpajat tavoittavat alle 25-vuotiaista työttömistä nuorista läänissä vain 14 %. Maakunnittain erot vaihtelevat 11 % ja 21 % välillä, seutukuntaakohtaiset vaihteluvälit ovat 45 % ja 0 %.

Nuorten työttömien määrä läänissä on vähentynyt vuoteen 1999 verrattuna 30 %, tästä huolimatta osuus kaikista työttömistä on pysynyt ennallaan. Läänin nuorisotyöttömyys on Oulun läänin jälkeen valtakunnallisesti suurinta. Porin, Äänekosken ja Vakka-Suomen seutukunnissa alle 25-vuotiaitten työttömien nuorten osuus ikäryhmästä on 10 % läänin keskiarvon ollessa 7 %. Tilanteen parantaminen edellyttää hallinnonalojen yhteisiä pikaisia erityistoimenpiteitä.

Nuorista keskimäärin 52 % sijoittuu pajajakson jälkeen koulutukseen tai avoimille työmarkkinoille. Pajajakson jälkeinen seuranta on liian lyhytkestoista, peräti 17 % pajoista ei seuraa nuorten sijoittumista lainkaan. Erityisongelman muodostavat ne noin 30 % työpajanuorista, joille työttömyydestä on tullut pysyvä ilmiö. Nuorisotyöttömyyden vähentyessä lähestytään työttömyyden kovaa ydintä, joka vaatii koko yhteiskunnalta nykyistä pitkäjänteisempää, poikkihallinnollista toimintaa.

Hallitusohjelmaan sisältyvää nuorten työpajatoiminnan vakinaistamistavoitetta tulee edistää luomalla edellytykset alueellisesti ja yksilöllisesti tasavertaiselle saavutettavuudelle koko läänin alueella. Vakinaistamisen tulee painottaa erityisesti elämänhallinnan, yksilövalmennuksen ja hallinnon tietotaidon lisäämistä. Merkittävä askel läänissä palvelujen saavutettavuuden tasavertaisuuteen on kuntien innostaminen seutukunnalliseen yhteistyöhön pohjautuvan pajaverkoston luomiseen.

Lasten ja nuorten sosiaalipalveluissa tarvitaan perustasolla enemmän osaamista, voimavarojen kokoamista ja lisäämistä perhekeskeiseen työhön. Erityispalvelujen saatavuutta voidaan parantaa kuntien keskinäisellä ja seudullisella yhteistyöllä, esimerkiksi kiertävien erityistyöntekijöiden voimin.

Kuntien erityislastentarhanopettajien määrä on viime vuosien lisäyksistä huolimatta riittämätön. Erityisvarhaiskasvatuspalveluista on pulaa erityisesti pienillä kunnilla. Erityistason palvelujen saatavuus tulee varmistaa tarvittaessa seudullisella yhteistyöllä. Kasvatus- ja perheneuvolapalvelujen erilaisista järjestämistavoista johtuen palvelut eivät ole samansisältöisiä kaikissa kunnissa. Palvelujen saavutettavuutta tulisi parantaa tuomalla palveluja lähemmäksi asiakkaita.

Uutena työmuotona kehittyvää perhetyötä toteutetaan ensisijaisesti lastensuojelullisista lähtökohdista. Perhetyöntekijöitä palkataan kuntiin, joissa on paljon lastensuojelun tarvetta. Kotipalvelun ja perhetyön resursseja tulee lisätä ja kohdentaa riittävästi moniammatilliseen ja sektorirajat ylittävään lapsiperhetyöhön. Toimeentulotuen merkitys sosiaalityön keinona on puutteellisesti hahmotettu. Kuntien tuleekin lisätä norminmukaisen toimeentulotuen lisäksi ehkäisevän toimeentulotuen käyttöä lapsiperheiden omatoimisuuden tukemiseksi.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia ja huostaanottoja on eniten suuremmilla paikkakunnilla, joissa on sosiaalityöntekijöitä enemmän. Pienemmissä kunnissa kokemusta ja / tai kelpoisuutta vailla olevat työntekijät joutuvat tekemään vaikeita lastensuojelullisia ratkaisuja ilman lastensuojeluasetuksen edellyttämää lastensuojeluun perehtyneen työparin apua. Seurauksena voi olla puuttumatta jättäminen.

Perustason palvelujen riittämättömyys kuormittaa erityispalveluja, mikä heikentää näiden palvelujen saatavuutta. Varsinais-Suomessa, Satakunnassa ja muissakin maakunnissa on pieniä kuntia, joista puuttuu asiakastyötä tekevä sosiaalityöntekijä. Mikäli kunnat eivät saa palkattua päteviä sosiaalityöntekijöitä, ne voivat järjestää sosiaalityöntekijälle lastensuojelulain edellyttämää työpari- tai asiantuntija-apua kuntien yhteistyöllä tai perustamalla kiertäviä erityistyöntekijän virkoja. Sosiaalityön päivystyspalvelut ovat edelleen saatavissa vain harvoissa kunnissa. Päivystyspalvelut tulee järjestää ensi vaiheessa ainakin lasten ja lapsiperheiden palveluissa.

Joukkoliikenteen peruspalveluissa on ongelmallisia alueita, joukkoliikenteen osuuden säilyttäminen vaatii uusia keinoja

Länsi-Suomen läänin maaseutumaisissa etäällä keskuksista ja pääteistä olevissa kunnissa joukkoliikenne toimii usein lääninhallituksen ostovuorojen varassa ja sitä täydentää kunnan ostama liikenne. Joukkoliikenteen peruspalvelujen ongelmat näissä kunnissa liittyvät yleensä iltoihin ja viikonloppuihin ja enenevässä määrin myös kesäaikaan, jolloin kouluvuorot eivät kulje. Vuonna 2003 matkustajamäärä väheni näillä alueilla. Joukkoliikenteen peruspalvelut ovat kuitenkin keskimäärin hyvin järjestettyjä. Kunnissa on saatavissa linja-auto- ja taksipalveluja melko kattavasti. Matkustaja- ja vuoromääriä aiemmin selvästi lisännyt seutulipun käyttö kasvoi 1,5 % vuonna 2003. Joukkoliikenteen osuuden kasvattaminen kaupunkiseuduilla vaatii uusien lipputuotteiden käyttöönottoa mm. bussien- ja junien yhteisliput. Ostoliikenteen pysyvä rahoitustason nostaminen varmistaa suunnitelmallisen alueellisen ostotoiminnan ja turvaa alueelliset peruspalvelut nykyistä tehokkaammin.

Poliisin ennalta estävän toiminnan kehittämisessä yhdeksi tärkeäksi painopistealueeksi on otettava yhteistyö sosiaalitoimen kanssa

Hälytystehtävissä poliisin toimintavalmiusajat ovat osoittaneet kasvavaa trendiä kaudella 2001-2003. Lievä negatiivinen muutos saattaa olla todellinen, mutta yhtä hyvin se voi johtua myös tilastoinnista. Hätäkeskusjärjestelmän tulo vaikuttaa toiminnan kirjaamiseen. Sikäli kuin meneillään oleva järjestelmämuutos vaikuttaa arviointimittareihin, sillä on taipumus nostaa mitattuja suoritusajoja.

Tutkinnassa rikosten selvitysasteet ovat tehneet J-käyrän aikavälillä 2001-2003. Erityisesti omaisuusrikosten selvittämisessä poliisin suoritteet ovat nousseet huomattavasti vuonna 2003. Massarikosten tutkinta on otettu yhdeksi poliisitoimen painopistealueeksi. Vaikutus näkyy jo nyt todella selvästi, vaikka muutoksen kestävyydestä on vaikea sanoa tässä vaiheessa vielä sen enempää.

Lupahallinnon osalta vuonna 2003 suoritettu yleisökysely antoi palveluun kehittämissivinkkiä. Vastaajien toiveet kohdistuivat ensisijaisesti lupahakemusten nopeaan käsittelyyn, vähemmän jonotusaikoihin ja hakuetaisytyteen. Sinänsä juuri lupahallinto sai kaikista poliisin palveluista yleisöltä korkeimman arvosanan onnistumisesta toiminnassaan.

Ennalta estävää työtä arvioitiin sosiaalitoimen kanssa tehtävän yhteistyön ja lähipoliisitoiminnan puitteissa. Sosiaalitoimen kanssa tehtävästä yhteistyöstä on jo kauan ollut olemassa hyviä toimintamalleja, mutta ne ovat kuitenkin levinneet läänin poliisilaitoksiin odottamattoman hitaasti, välillä jopa taantuen. Yhteistyön toteutuminen on aina paikallisesti herkkä kysymys. Lähipoliisitoiminta paikallisesti yhteistyöhakuisena työtapana on toteutunut edellistä paremmin.

Pelastustoimi murroksessa – toiminnan painopistettä siirretään onnettomuuksien ennaltaehkäisyyn

Pelastustoimen uudistus alueellisesti organisoiduksi järjestelmäksi on pelastustoimen historian suurimpia muutoksia, jossa toiminnan painopistettä siirretään onnettomuuksien ennaltaehkäisyyn. Vuoden 2004 alusta alkaen lakisääteinen vastuu pelastustoimen järjestämisestä kuuluu 446 kunnan sijaan 22 pelastustoimen alueelle.

Pelastuslaitosten toimintoja uudelleen organisoitaessa on keskeistä palotarkastustoiminnan laadullinen kehittäminen sekä riittävät resurssit. Onnettomuuksien ennaltaehkäisyn tehostamiseksi muutetaan henkilöstön työaikajärjestelyjä, hyödynnetään kaikkien ammattiryhmien (päällystö, alipäällystö ja miehistö) työpanosta, lisätään palotarkastustoiminnan sekä neuvonnan ja valistuksen suunnitelmallisuutta sekä kehitetään palotarkastusten sisältöä tukemaan kohteiden omaa turvallisuustyötä.

Alueelliset pelastuslaitokset päättävät ensimmäisen kerran vuoden 2004 aikana palvelutasostaan. Päätökseen sisältyvät kehittämissivodotukset nykyisten epäkohtien korjaamiseksi. Päivystys- ja varallaolojärjestelyjen toimivuus on varmistettava toimintakykyisten pelastusyksiköiden muodostamiseksi sekä johtamisen, miehistön määrän että savusukelluskyvyn suhteen. Pelastustoimen vapaaehtoistoiminnan jatkuvuus on turvattava luomalla toimintaedellytyksiä hälytys-, nuoriso- ja naisosastoille sekä motivoimalla heitä. Päätoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön ammattitaidosta on huolehdittava suunnitelmallisesti sisäisen koulutuksen ja riittävän monipuolisen harjoittelun avulla.

Osaamisen kehittämiseen panostamalla luodaan edellytyksiä hallittuun muutokseen niin henkilöstöjohtamisessa kuin työn uusien sisältöjen omaksumisessa. Pelastusopiston koulutusjärjestelmä on mukautettava aluepelastuslaitosten muuttuneita tarpeita vastaavaksi siten, että ammattitutkintoihin laajemmin sisällytetään ennaltaehkäisytyössä tarvittavat valmiudet sekä järjestetään eläkkeelle siirtyvien palomestareiden aiemmin hoitamiin tehtäviin sopiva uusi ammattikorkeakoulututkintoa suppeampi päällystötutkinto.

Vertailukehittämistä (benchmarking) tukemalla nopeutetaan hyviksi todettujen toimintatapojen omaksumista pelastuslaitoksissa. Pelastuslaitosten karkiosaamista tulisi kehittää nykyisten vahvojen osaamisalueidensa mukaisesti ja työn jaosta sopimalla pyrkiä valtakunnallisiksi tiennäyttäjiksi.

Kunnallisia eläinlääkintäpalveluja tarjolla kattavasti koko läänin alueella

Kunnallinen eläinlääkintähuoltojärjestelmä tuottaa eläinlääkintäpalveluja kattavasti koko läänin alueelle. Asutuskeskuksissa kunnallisia palveluja täydentävät yksityisen sektorin tuottamat erityispalvelut eläinten hoidossa. Tämä vähentää kunnallisten palveluiden kuormitusta arkisin. Läänin alueella kunnaneläinlääkärin virkoja oli täyttämättä viisi

kappaletta eli noin 3 % kaikista eläinlääkäriin viroista. Lukujen valossa tilanne ei näytä huonolta eikä mediassa vuoden aikana useasti käsitelty pula eläinlääkäreistä ole näkynyt merkittävänä peruspalvelujen saatavuudessa. Täyttämättömät virat ovat aiheuttaneet paikallisesti ja alueellisesti erityisjärjestelyjä eläinlääkintäpalvelujen tuottamisessa.

Avoimia virkoja suurempi ongelma eläinlääkintähuollon järjestämisessä on ollut eläinlääkärien sijaisten puute. Lomien ajaksi tai sairastapauksen sattuessa sijaisia on ollut saatavissa maaseutukuntiin hyvin rajoitetusti. Sijaisten vähäisyydestä tai puuttumisesta huolimatta myös päivystysaikaiset eläinlääkintäpalvelut on läänin alueella tarjottu, mikä on tietyillä alueilla aiheuttanut kunnaneläinlääkäreille kohtuuttoman suurta työsidonnaisuutta.

Päivystyspalveluja voidaan parantaa ja eläinlääkäreiden päivystysrasitusta helpottaa päivystysalueita suurentamalla tai aluejakoa tarkistamalla. Tarvittavia uusia eläinlääkäriin virkoja sijaisuuksien ja päivystysten hoitamiseksi tulee perustaa alueellisesti.

Kuntalaiset ja yrittäjät eivät ole tasavertaisessa asemassa elintarvikevalvonnan saatavuuden suhteen. Kunnalliseen elintarvikevalvontaan tarvitaan lisäresursseja.

Kunnalliseen elintarvikevalvontaan ei ole kohdennettu riittävästi henkilöresursseja. Länsi-Suomen läänissä elintarvikevalvonnan työpanosvaje (38 henkilötyövuotta) on lähes kolmasosa valvonnan vähimmäistarpeesta. Resurssivajetta on eniten Varsinais-Suomessa ja Pirkanmaalla. Resurssivajeesta johtuen osa kuntien lakisääteisistä valvontavelvoitteista jää hoitamatta.

Elintarvikevalvonnan saatavuus on parhainta Keski-Suomessa. Koko läänissä elintarvikevalvonnan saatavuus on hygienialain mukaisissa laitoksissa terveydensuojelulain mukaisia valvontakohteita parempi.

Kuntien tulee lisätä elintarvikevalvontaan henkilöresursseja. Kuntien elintarvikevalvonta tulee koota Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti suuremmiksi seudullisiksi valvontayksiköiksi, ja valvonnan suunnitelmallisuutta tulee lisätä.

Maaseudulla kauppoja ja kuluttajia harvassa – ihmiset, palvelut ja ruuhkat löytyvät suurimmista kaupungeista

Länsi-Suomen läänissä oli vuoden 2003 lopussa 1337 päivittäistavarakauppaa. Näistä 1098 kauppa sijaitsi taajamissa ja 239 haja-asutusalueilla, missä kauppojen aukioloa ei ole mitenkään rajoitettu. Suurin osa kaupoista on alle 400 m²:n kauppoja, joilla sunnuntaiaukiolo on taajamissakin sallittu. Taajamista löytyy kuitenkin 371 suurempaa kauppa, joilla sallitut aukioloajat ovat maaseudun vapaita aukioloaikoja suppeammat. Taajamissa sallittujen aukiolojen käyttö on paljon laajemmin hyödynnetty, mutta silti monissa suurien kaupunkien kaupoissa joutuu jonottamaan. Kunnittain päivittäistavarakaupan palveluiden saatavuus on Länsi-Suomessa suhteellisen tasainen vuorokautisen tuntimäärän perusteella. Kauppojen päivittäinen aukioloaika on suurimmassa osassa kuntia hyvin lähellä 10:tä tuntia. Asukasta kohden laskettu aukioloaika on läänin suurissa kaupungeissa ja monissa niiden ympäristökunnissa on hyvin lyhyt. Näiden alueiden kaupoissa useimmiten onkin suurimmat ruuhkat. Tätä tilannetta helpottaisi ja kuluttajia hyödyttäisi aukioloaikojen vapauttaminen. Vapauttamisen seuraukset eivät kuitenkaan välttämättä ole kaikille suotuisat. Esimerkiksi kilpailutilanteen kehitys sekä erikoisliikkeiden ja työntekijöiden näkökulmat asiaan on syytä ottaa huomioon.

Haja-asutusalueilla kauppoja on hyvin vähän, joten vähittäistavaroiden saatavuus on huonompi kuin taajamissa. Välimatkat ovat pitkät ja maaseutukauppojen mahdollisesti pieni valikoima ja korkeat hinnat voivat viedä kuluttajia taajamiin ostoksille. Vähittäiskaupoilla on mahdollisuus saada rahoitusta investointihankkeisiinsa ja

maaseutukaupoille erilaiset tukitoimenpiteet ovatkin tärkeitä palvelun säilymisen turvaamiseksi. Koska päivittäistavaroiden kohtuullinen saavutettavuus kuuluu ihmisten peruspalveluihin, myös uusia tukimuotoja tulisi kehittää varsinkin maaseutua ajatellen. Tuen kohteena voisi olla esimerkiksi myymäläautotoiminnan elvyttäminen. Myymäläautoja on Länsi-Suomessa enää 20 ja niiden määrän lisääminen toisi helpotusta haja-asutusalueiden asukkaille vähittäistavaroiden saatavuuden parantuessa.

Maksuttomia työasemia sähköiseen asiointiin

Lääninhallitukset arvioivat sähköisten palvelujen saavutettavuutta keräämällä tietoja käyttäjälleen maksuttomien Internetiin liitettyjen asiointityöasemien määrästä kunnissa. Valtakunnallisesti on asetettu tavoitteeksi Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunnan sähköisen asiointin jaoston toimintaohjelman 2002-2003 toimenpide-ehdotuksessa yksi ilmainen asiointityöasema tuhatta asukasta kohti. Länsi-Suomen läänin kunnissa oli vuonna 2003 kyseisiä asiointityöasemia 1289 kappaletta, kaikkiaan 0,69 työasemaa tuhatta asukasta kohti. Näistä työasemista 78 prosenttia oli kuntien kirjastoissa. Läänin 82:sta yhteispalvelupisteestä 46 prosentissa oli asiointityöasema. Läänin alueella tulisi hankkia noin 560 työasemaa, jotta tavoite yksi työasema tuhatta asukasta kohden toteutuisi. Sähköisen henkilökortin lukulaitteita oli runsaassa kuudessa prosentissa asiointityöasemista.

Julkisten asiointipäätteiden lisäämisen ohella tulisi edistää markkinalähtöisesti laajakaistaverkkojen rakennuttamista. Esimerkiksi kunnat voisivat kilpailuttaa omien vuokra-asuntoyhtiöidensä laajakaistaratkaisut.

Liikennekuolemat vähentyneet

Liikennekuolemien määrä on vähentynyt kahtena viime vuonna huomattavasti. Ennakkotiedon mukaan vuonna 2003 kuoli liikenteessä 144 henkilö. Viimeksi yhtä vähän kuolleita oli vuonna 1996. Toisaalta kuitenkin sekä henkilövahinko-onnettomuudet että loukkaantuneiden määrät ovat lisääntyneet. Rattijuopumustapausten määrä on lisääntynyt lähes kahdeksan prosenttia vuonna 2003. Liikenneturvallisuudessa on maakunnallisia eroja. Satakunta, Etelä-Pohjanmaa, Varsinais-Suomi ja Keski-Suomi ovat läänin vaaralliset maakunnat. Niissä liikenneturvallisuuden taso on heikompi kuin keskimäärin läänissä ja koko maassa. Valtatie 8 on läänin vaarallisimpia päätteitä.

Kuntien liikenneturvallisuustyön tilaa voidaan pitää melko tyydyttävänä. Noin 60 prosentilla läänin kunnista on ajantasainen liikenneturvallisuussuunnitelma tai sitä ollaan tekemässä. Maakunnista pisimmällä ollaan Keski-Suomessa, jossa enää yhdestä kunnasta puuttuu suunnitelma. Liikenneturvallisuustyöryhmä on noin 40 prosentilla kunnista. Niiden toiminta-aktiivisuudessa on eroja.

Kuntien, joissa ei ole vielä suunnitelmaa tai se on vanhentunut, tulisi ottaa tavoitteekseen sen laatiminen lähivuosina. Pienten ja keskisuurten kuntien kannattaa laatia suunnitelma yhteistyössä. Suunnitelma toteutuksesta tulee huolehtia. Liikenneturvallisuustyön jatkuvuuden, ohjauksen ja seurannan turvaamiseksi kuntien tulee panostaa liikenneturvallisuustyöryhmien toimintaan. Liikenne- ja viestintäministeriön kuntakannustinrahaa on saatu 27 kunnan suunnitelman laatimiseen. Tämän rahoitusmuodon jatkamisella on merkitystä kuntien liikenneturvallisuustyölle.

Kuntien kuljetuskustannukset ovat kasvussa. Sosiaalitoimen kustannuksissa on suuret erot ja opetustoimen kuljetuskustannukset kasvavat kuljetusoppilaiden vähetessäkin.

Kunnilla on mahdollisuus järjestää kuljetuksia tehokkaasti samalla huomioiden asiakkaiden kuljetuspalvelujen tarpeet ja palvelujen laatu, vaikka suurin osa kuntien kuljetuskustannuksista kohdistuu lakisääteisiin kuljetuksiin. Kuljetukset näyttäisivät tehostuvan, jos niihin on liitettyä palveluliikenne, kutsuohjattu kuljetusjärjestelmä, matkojen yhdistely ja kilpailuttaminen.

Suurille eroille vammaispalvelulain mukaisissa kuljetuskustannuksissa ja saajien määrissä ei löydy yhtä selittävää tekijää. Myöntämiskäytännöissä ja kuljetuspalveluihin oikeuttavien vaikeavammaisuuden määrittelykriteereissä täytyy olla suuria eroja. Maakuntien ja kuntien opetustoimen kuljetuskustannuksissa on huomattavia eroja. Opetustoimen kuljetuskustannukset ovat kasvaneet vaikka kuljetustuen saajien määrä on pienentynyt. Kustannusten määrään vaikuttavat ensisijassa kunnan taajama-aste, sijainti ja pinta-ala.

Sosiaali- ja terveysministeriön tulee valmistella ohjeet vaikeavammaisten kuljetuspalvelujen myöntämiskäytännöiksi. Vammaispalvelulain mukaisten kuljetusten kustannuskehityksestä ja erojen syistä tulee laatia erillinen selvitys. LVM:n tulee varmistaa riittävä ostoliikenteen rahoitus, jotta lääninhallitusten ei tarvitse heikentää sellaista liikennettä, joista kustannukset siirtyy kunnille. Kuntien tulee määritellä yhteistyössä muiden tahojen kanssa palvelutasotavoitteet ja siinä yhteydessä selvittää kuntalaisten kuljetustarpeet, kuljetusten taso ja kustannukset sekä liikenteen järjestämismahdollisuudet myös seudullisesti.

3 DE CENTRALA RESULTATEN AV UTVÄRDERINGEN AV BASSERVICEN I SAMMANDRAG

Verkställighet av förskoleundervisningsreformen i allmänhet berömvärd – gruppstorlek och splittrad administration inget fortfarande oro

Var och en av länets 204 kommuner ordnar förskoleundervisning för sexåringar, men utöver detta köps tjänster av andra kommuner och av andra serviceproducenter. Mindre än en procent av årsklassen får förskoleundervisning som ordnas i privat eller statlig regi. Så gott som hela årsklassen (98,8 %) deltar i förskoleundervisning, i grundläggande utbildning för svårt handikappade eller har inlett sin skolgång som sexåring. Förskoleundervisningens kvantitativa mål har uppnåtts i länet över förväntningarna. Skillnaderna landskapen emellan har blivit mindre, men i statistiskt hänseende förekommer det nog till och med betydande skillnader. Det finns stora skillnader kommunerna emellan, men avvikelserna gäller i allmänhet bara ett mindre antal barn. I enspråkiga och tvåspråkiga kommuner måste barn med minoritetens språk ofta välja antingen förskoleundervisning i en närskola som har ett annat språk eller förskoleundervisning på modersmål i en annan kommun. Ofta har man valt en närskola.

Majoriteten av personalen inom förskoleundervisningen är behörig och uppfyller också de internationella måtten. Men det finns också brister vad gäller tillgång till specialundervisning och några tjänster inom elevvården. Enligt en internationell jämförande utvärdering av förskoleundervisning 2003 är personalen i Finland kompetent, undervisningslokaliteterna ändamålsenliga och utrustningen bra. Undersökningen visar att de finländska elevernas förmåga till inläring i kunskapsområdena modersmål och matematik är sämre än resultaten hos eleverna i Storbritannien, vilket beror på att vi inte har en läroplan med ämnesindelning och ämnesspecifika målsättningar. Enligt internationella mått mätt uppnås dock de sociala målen och målen i anslutning till inlärningsfärdigheten bra redan inom förskoleundervisningen. I ljuset av en undersökning inom ramen för programmet för internationell utvärdering av elevprestationer, PISA (Programme for International Students Assessment) uppnås också de ämnesspecifika målen fint senast i avslutningsskedet.

Transporterna har ökat något, men de avgiftsfria skjutsarrangemangen trampar på stället, då kommunerna eventuellt väntar på den reform hösten 2004 som innebär avgiftsfria skjutsor för elever. Bristen på transport har uppgetts som en orsak till att man inte deltagit i förskoleundervisningen. Gruppstorlekarna tenderar att växa på nytt, men även de största grupperna är mindre än grupperna i genomsnitt i Storbritannien och Danmark.

Administrationn av förskolan är fortfarande splittrad och övergången till en enda förvaltning framskrider långsamt, om man tänker på det mål som uppsattes i fjol.

Rekommendationerna om gruppstorlekar i förskoleundervisningen följs i kommunerna

Alla svenskspråkiga sexåringar i länet deltar i förskoleundervisning. I de flesta kommuner ordnas förskoleundervisning i samband med dagvården. Att ordna förskoleundervisningen i fristående grupper i skolans lokalteter har ökat jämfört med situationen i fjol. I hälften av kommunerna administreras förskolan av bildningsväsendet medan den i resten av kommunerna sorterar under socialväsendet eller social- och bildningsväsendet gemensamt.

Merparten av kommunerna följer undervisningsministeriets rekommendationer angående gruppstorlek. De flesta grupperna är små, med 13 barn eller färre. Utvecklingen från

föregående år visar att antalet gruppstorlekar med över 20 barn har minskat. För att trygga en god pedagogisk miljö samt för att ge alla barn lika möjligheter att utvecklas och lära sig bör maximiantalet elever per undervisningsgrupp stadgas i lag. Kommunal avgiftsfri transport ordnas för 17 % av förskolebarnen.

Majoriteten av lärarna är utbildade barnträdgårdslärare eller pedagogie kandidater. Endast 0,5 % av dem som ansvarar för förskoleundervisningen saknar formell kompetens. Över hälften av den assisterande personalen i förskolan har utbildning inom vårdområdet och det sociala området, 24 % har annan utbildning.

Utredningen visar att behovet av tilläggsresurser är störst vad gäller talterapeut- och psykologtjänsterna. För att garantera förskoleelevernas rätt till adekvat stöd för sin skolgång bör tillgången till specialbarnträdgårdslärare, talterapeut- och psykologtjänster säkerställas.

Nuläget inom elevvården och disciplinära frågor inom den grundläggande utbildningen

Utvärderingen av elevvården och disciplinära frågor baserar sig på förändringarna i skollagstiftningen samt på läroplansreformen, vilka bägge fokuserar på vikten av elevvården och utvecklingsmålen för den samt på de ändringar i lagstiftningen som ansluter till disciplinära frågor och syftar till att ge läraren och skolan effektivare metoder för att upprätthålla arbetsron i alla situationer.

I 802 av länets skolor med grundläggande undervisning finns en elevvårdsgrupp, men en elevvårdsgrupp saknas i 210 skolor, som nästan alla är små byskolor.

I 130 skolor samlas elevvårdsgruppen en gång i veckan, i 111 skolor en gång i två veckor. I 583 skolor samlas grupperna mera sällan eller vid behov.

Elevvårdsgrupperna behandlar många olika typer av frågor. Oftast gäller det inlärningssvårigheter, problem med arbetsron, elevers hem- och familjeproblem. Mobbning mellan elever är först på fjärde plats.

Tillgången till och tillräckligheten av elevvårdstjänster visade sig vara tämligen bra. Men ändå meddelade 34 % av skolorna att elevvårdstjänster inte finns att få.

18 % av de skolor som svarade på enkäten meddelade att de inte alls ordnar kvarsittning. Brukligast är kvarsittning i skolor med årsklasserna 1 - 6. Skolor med årsklasserna 7 - 9 ordnar så när som på en skola kvarsittning. Oftast (39 %) ordnas kvarsittning samma dag i slutet av skoldagen. I 25 % av de skolor som svarade på enkäten ordnas kvarsittning en gång i veckan på en viss förut bestämd dag och bara i 2 % av skolor en gång i månaden. 24 % av de skolor som svarade på enkäten ordnar kvarsittning vid någon annan tidpunkt.

Handlingsmodeller och planer för elevvården finns i de flesta svenskspråkiga skolor

Av de svenskspråkiga skolorna i länet har 97 % definierat målen för elevvården i olika dokument. De flesta skolor hade preciserat sina verksamhetsprinciper i skolans årsplan. En klar majoritet av skolorna har en permanent elevvårdsgrupp, vilket tydligt visar att det finns behov av en särskild grupp som kan ta ställning i dessa frågor.

De vanligast förekommande ärendena elevvårdsgrupperna har att ta ställning till är behovet av specialundervisning, inlärningssvårigheter, mobbning mellan elever, problem med arbetsron under lektionerna samt elevers hem- och familjeproblem. Utredningen visar att resurserna för rehabiliteringstjänster, terapeuter, skolpsykolog- och

socialarbetartjänster bör utökas. Hälften av skolorna ansåg att det är svårt att få information om en elev av personal inom socialvården och specialsjukvården. Eftersom skolorna bedömde att orsaken till att informationsutbytet inte fungerade berodde på restriktioner gällande tystnadsplikten borde bestämmelserna om densamma samordnas och klargöras för att effektivera elevvårdspersonalens samarbete.

I största delen av skolorna har man en fastställd ordningsstadga och man har utarbetat ett handlingsprogram för förebyggande av mobbning samt regler för vilka åtgärder som skall vidtas i samband med allvarliga krissituationer i skolan. Trots detta handlar de flesta hoten mot tryggheten och säkerheten i skolan om just mobbning.

Undersökningen visar att samarbetet mellan hemmen och skolan beträffande såväl planering och utvärdering av verksamheten i skolan som elevs olovliga frånvaro borde intensifieras.

Bokens ställning fortfarande stark

De nya medieformerna vinner terräng, men fortfarande har boken en stark ställning i bibliotekens anskaffningar. De traditionella böckerna är alltså det överlägset mest använda biblioteksmaterialet, även om efterfrågan på annat material ökar kraftigt. Böckernas andel av den totala lånemängden i Västra Finlands läns bibliotek var 76 % år 2002. Böckernas andel av totalanskaffningarna var 86 %. I förhållande till det övriga mediebeståndet har biblioteken fortfarande prioriterat bokanskaffningar. Av bibliotekens hela mediebestånd är 91 % böcker, men boksamlingarna förnyas mycket långsamt i Västra Finlands läns bibliotek.

Särskilt nu när också anskaffningarna av nya medieformer skall skötas är det en utmaning för biblioteken att kunna säkerställa tillgången till tidsenligt bokbestånd och aktuella tidskrifter. Informationssamhällets bibliotek erbjuder såväl traditionella som elektroniska tjänster, det är alltså ett hybridbibliotek.

Bibliotekens användnings- och utlåningsvolymerna samt läskunnighet hos barn väcker förvåning i internationella jämförande undersökningar. Det är biblioteken som har tryggt läslusten och möjligheten att läsa. Biblioteket främjar läskunnighet och stimulerar barn att läsa. Den traditionella läskunnigheten skapar grunden för medieläskunnigheten som kräver att man har förmåga och kunskap att söka kunskap i olika källor, förmåga att bedöma och jämföra olika datakällor samt färdighet att tillämpa kunskapen.

Uppfattningen att boken blir gammal grundar sig på antagandet att boken används mindre när den blir äldre. Sant är nog att efterfrågan riktar sig oftare på nyheter än på material som skaffats tidigare, men det finns dock litteratur som inte blir gammal, utan bibehåller sitt värde från år till år. Under de knappa resursernas tider skall man i biblioteken fästa uppmärksamhet vid en god anskaffningspolitik och regionalt samarbete.

I de olika kommunerna varierade anslagen för bokanskaffningar från 1,99 euro till 13,90 euro/invånare. Nackdelarna med mindre anskaffningar syns särskilt i små och medelstora kommuner, där det är svårt att skapa ett mångsidigt tidsenligt materialbestånd.

Stora skillnader beträffande bokanskaffningar mellan de svenskspråkiga kommunerna

Böcker är fortfarande det överlägset mest använda biblioteksmaterialet, även om efterfrågan på annat material ökar kraftigt. Böckernas andel av totalanskaffningarna inom det svenska biblioteksdistriktet i Västra Finland län är 94 %. Av bibliotekens hela mediebestånd är 96 % böcker.

Inom det svenska biblioteksdistriktet i länet, vilket består av 21 kommuner med svenska som majoritetsspråk, ligger bokanskaffningarna under Bibliotekspolitiska programmets kvalitetsrekommendation 400 bokanskaffningar/1000invånare. Tydliga skillnader beträffande antalet bokanskaffningar återfinns dels mellan landskapen och dels mellan enskilda kommuner. Det svenska biblioteksdistriktet i Egentliga Finland ligger över kvalitetsrekommendationerna medan bokinköpen i Österbotten ligger under, bokinköpen där minskade med 2,7 % i jämförelse med föregående år. Antalet anskaffningar av svenskspråkiga böcker per tusen svenskspråkiga invånare ger ett medeltal på 347 bokinköp för Åboland och Österbotten. Tillgång till litteratur på det egna språket är särskilt viktig för en språklig minoritet. För att garantera en god biblioteksservice är det betydelsefullt för kommuninvånarna att båda språkgruppernas behov beaktas och att det totala antalet bokinköp skulle ligga över det rekommenderade nyckeltalet. Att upprätthålla biblioteks- och informationstjänster på två språk är de facto kostsamt men trots detta bör tillgången till litteratur på det egna språket beaktas.

Barn- och ungdomslitteraturens andel av bokanskaffningarna är närmare 40 % inom det svenska biblioteksdistriktet. Antalet inköp av barn- och ungdomslitteratur sjönk med 0,6 % från året innan. Eftersom barnen är flitiga användare av bibliotekstjänster är det viktigt att barnen kan få ta del av ett mångsidigt och tillräckligt utbud av barnlitteratur. Ett bredare utbud stimulerar till större användning av bibliotekens service.

Näridrottsplatser bidrar till bättre kondition och hälsa

Idrottsanläggningarna i närmiljön är avsedda för barns och ungas idrott och fysiska aktivitet och för allas hälsotion. En näridrottsplats finns inom bostadsområdena eller i omedelbar närhet till dem. Näridrottsplatser är trygga och slitstarka, de kan användas fritt under hela året, de finns på "hemmaplan", dvs. de är lätta att nå och de har låga byggnads- och driftskostnader. Näridrottsplatserna är avsedda för hela befolkningen och kan användas obehindrat. Näridrottsplatserna är också avsedda för barns och ungas fysiska aktiviteter inom ramen för skola. Näridrottsplatserna har nått upp till samma nivå som simhallar vad gäller prioritetsordningen för byggandet av idrottsanläggningar enligt undervisningsministeriets och länsstyrelsernas riktlinjer.

Tillgången till näridrottsplatser är en viktig sak med tanke på kommuninvånarnas hälsa och välmående, eftersom kommuninvånarna, särskilt barnen, tack vare idrottsanläggningarna i närmiljön har börjat frisksportera mer än tidigare. Näridrottsplatserna används aktivt och de är lätta att nå, men antalet räcker inte till. Kommunerna i Västra Finlands län har tillsvidare inte haft systematiska utvecklingsplaner för näridrottsplatser: det har knappast alls gjorts utredningar av eller utarbetats byggplaner för näridrottsplatser. Planenligheten är dock på väg vad gäller skapandet av förutsättningarna för idrott och fysisk aktivitet i närmiljön. Utgående från svaren har information om näridrottsplatser inte nått alla aktörer tillräckligt bra. Det är dock uppenbart att behovet av att bygga näridrottsplatser kommer att växa och det kommer att betonas vid beviljandet av statsunderstöd.

För att utveckla betingelserna för idrott för barn och unga samt för hälsotion rekommenderar länsstyrelsen att kommunerna satsar på målmedvetna systematiska planer i fråga om byggandet av näridrottsplatser och att kommunerna följer upp användningen av platserna. En viktig detalj har lyfts fram: vid planeringen av näridrottsplatser skall större uppmärksamhet fästas vid skapandet av möjligheter som sporrar flickor till fysiska aktiviteter. Undervisningsministeriet och länsstyrelsen kommer att ha klarare och tydligare grunder för beviljandet av statsunderstöd för näridrottsplatser. Man måste säkerställa genomförandet av projekten med hjälp av höjda bidrag i enlighet tankegångarna i prioriteringarna. I fråga om placering av näridrottsplatser skall skolgårdarna utvecklas även i fortsättningen.

Ökat regionkommunalt samarbete bidrar till regional och individuell jämlikhet beträffande kommunernas service för ungdomar

Ungdomsarbetet och tjänsterna avsedda för unga blir allt mer ojämlika i kommunerna. De mest avgörande är kommunstorleken och kommuntypen, dvs. huruvida kommunen är ett ruralt eller ett urbant samhälle. Den statliga stöd- och ungdomspolitikerna beaktar inte skillnaderna i kommunernas förutsättningar och behov. För att göra skillnaderna mindre skall man allt oftare sträva efter regionkommunalt samarbete.

Det kommunala barn- och ungdomspolitiska arbetet saknar nästan helt strategier och program. Bara knappa hälften av länets kommuner (204) har ett av kommunalt organ godkänt utvecklingsprogram. Hälften av programmen är barnpolitiska program och 18 % är program för de ungas levnadsförhållanden. En central förutsättning för att utvecklingsarbetet lyckas är att det tvärssektoriella arbetet effektivteras. Bara i 13 (6 %) av länets kommuner har en föredragande tjänsteinnehavare i ungdomsämnden som har tjänsten som huvudsyssla. Största delen av kommunerna har en tjänsteinnehavare som förutom ungdomsarbetet ansvarar även för andra uppgifter. Utvecklingen av barn- och ungdomspolitikerna har inte klart ålagts någon bestämd instans, vilket försvårar inte bara verksamheten, utan också det att barn- och ungdomspolitikerna lyfts upp till den kommunalpolitiska debatten och beslutsfattningen.

Statsmakten har genom internationella avtal förbundit sig till att främja barn- och ungdomsorganisationernas påverkningsmöjligheter samt deras dialog med kommunala beslutsfattare. I 39 % av kommunerna finns åtminstone en påverkningsgrupp för unga, men de flesta av grupperna i länet verkar utanför beslutsfattningen. Informations- och rådgivningstjänster för unga finns inte i många kommuner, trots att det är frågan om en väsentlig del av en modern servicen för unga och också ett insatsområde inom EU:s ungdomspolitik.

Inom ramen för sina resurser strävar kommunerna dock efter att tillgodose barns och ungas servicebehov. Ett exempel på detta är att ungdomslokaler ofta har längre öppettider under veckoslut.

Verkstäder för unga - de största regionkommunala utvecklingsbehoven finns i Mellersta Österbotten, Egentliga Finland och Satakunta

De ungas verkstadsverksamhet i länet täcker varken i regionalt eller i individuellt syfte hela länet. Av länets 204 kommuner erbjuder bara 100 (49 %) kommuner verksamhet inom ramen för ungas verkstadsverksamhet. I den deltog 2 800 unga år 2003. Andelen kommuner som erbjuder verkstadstjänster för unga ger vid handen att de bästa möjligheterna till tjänster av denna typ finns i Österbotten, Mellersta Finland och Södra Österbotten. I hela länet når verkstäderna bara 14 % av de unga arbetslösa under 25 år. I de olika landskapen varierar procenttalet mellan 11 och 21 %, och mellan ekonomiska regioner är variationsbredden 45 % och 0 %.

Antalet unga arbetslösa i länet har minskat 30 % jämfört med år 1999. Trots detta är andelen unga arbetslösa av alla arbetslösa oförändrad. Ungdomsarbetslösheten i länet är näst störst i landet efter Uleåborgs län. Andelen unga arbetslösa under 25 år är 10 % av åldersgruppen i Björneborgs, Äänekoski och Nystadsregionens ekonomiska regioner, medan länets medeltal är 7 %. Det krävs gemensamma snabba särskilda åtgärder av förvaltningarna för att förbättra situationen.

I genomsnitt placerar sig 52 % av de unga inom verkstadsverksamheten på den öppna arbetsmarknaden eller i utbildning efter verkstadsperioden. Uppföljningstiden efter verkstadsperioden är alltför kort. Hela 17 % av verkstäderna har ingen uppföljning alls. Ett

särskilt problem är de 30 % ungdomar inom verkstadsverksamheten för vilka arbetslösheten har blivit ett permanent fenomen. Samtidigt som antalet unga arbetslösa minskar, närmar sig den hårda kärnan i ungdomsarbetslösheten som kräver en allt mer långsiktig, tvärsektorieell verksamhet av hela samhället.

Målen i regeringsprogrammet, dvs. att permanenta verkstadsverksamheten för unga och långtidsarbetslösa så att den främjar sysselsättandet av unga arbetslösa, skall främjas genom att skapa förutsättningar för regionalt och individuellt jämlik tillgång till verkstadsverksamhet i hela länet. Permanentningen skall särskilt betona ökad livsbalans, individuell träning och kunskaper inom förvaltningen. Ett viktigt steg i riktning mot jämlikare tillgång till tjänster är att man uppmuntrar kommunerna att genom regionkommunalt samarbete skapa ett nätverk med verkstäder.

Socialservicen för barn och unga behöver bättre kunskaper, gemensamma resurser och ökat familjecentrerat arbete på den grundläggande nivån. Tillgången till specialtjänster kan förbättras genom samarbete kommunerna och regionkommunerna emellan, till exempel med hjälp av ambulerande specialarbetare.

Trots att antalet specialbarnträdgårdslärare har ökat är antalet fortfarande för litet. Specialbarnpedagogiktjänster saknas särskilt i små kommuner. Tillgången till specialtjänster bör vid behov tryggas genom regionkommunalt samarbete. På grund av de olika sätten att ordna familjerådgivningstjänster är tjänsterna till sitt innehåll olika i olika kommuner. Tillgången till service borde förbättras genom att erbjuda tjänsterna närmare kunder.

Familjearbete är en ny arbetsform som främst görs utgående från barnskyddsperspektivet. De kommuner som har ett stort barnskyddsbehov anställer familjearbetare. Resurserna inom hemtjänsten och familjearbetet skall ökas och inriktas till mångprofessionellt barnfamiljearbete över sektorgränserna. Betydelsen av utkomststöd som ett instrument inom det sociala arbetet har uppfattats bristfälligt. Därför bör kommunerna förutom det normenliga utkomststödet öka användningen av det förebyggande utkomststödet i syfte att främja barnfamiljers förmåga att klara sig på egen hand.

Stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård och omhändertaganden förekommer mest på större orter, där det finns fler socialarbetare. I mindre kommuner måste anställda med mindre erfarenhet och/eller kompetens ta svåra barnskyddsbeslut utan hjälp av en kollega insatt i barnskyddsfrågor såsom barnskyddsförordningen förutsätter. Konsekvensen kan vara att man låter bli att ingripa.

Om det inte finns tillräckligt med tjänster på den grundläggande nivån syns det som belastning inom specialtjänster, vilket försämrar tillgången till dem. I Egentliga Finland, Satakunta och även i andra landskap finns det små kommuner som saknar socialarbetare som deltar i arbetet med klienterna. Ifall kommunerna inte kan anställa behöriga socialarbetare, kan de organisera arbetet genom att samarbeta med andra kommuner eller genom att inrätta ambulerande specialarbetartjänster och på det sättet ge socialarbetare den hjälp i form av arbetspar eller sakkunnig som barnskyddsförordningen förutsätter. Det finns fortfarande få kommuner som tillhandahåller jourtjänster inom det sociala arbetet. I fråga om jourtjänster skall i första skedet åtminstone för barn och barnfamiljer prioriteras.

Problemområden i kollektivtrafikens basservice, det behövs nya tag för att hålla kvar kollektivtrafikens andel

De kommuner i Västra Finlands län som ligger längre bort från bosättningscentra och huvudvägarna är ofta beroende av länsstyrelsens köpturer som kompletterar den av kommunen köpta trafiken. Problem i anslutning till kollektivtrafiken i dessa kommuner förekommer i allmänhet på kvällar och under veckoslut och allt oftare under

sommarperioden då skolturerna inte körs. Passagerarantalet i dessa områden minskade år 2003. I det stora hela är basservicen i fråga om kollektivtrafik dock väl ordnad. Tillgången till buss- och taxitjänster är tämligen bra i kommunerna. Användningen av regionbiljetter, som under tidigare år klart ökade passagerar- och turvolymerna, ökade 1,5 % år 2003. Att utveckla kollektivtrafiktjänsterna inom stadsregioner kräver nya biljettprodukter, bl.a. kombinerad biljett för buss- och tågresor. En permanent högre finansieringsnivå på köptrafiken säkerställer en planerlig regional köpverksamhet och tryggar den regionala basservicen bättre än idag.

Samarbete med socialväsendet bör bli ett viktigt insatsområde för polisens förebyggande arbete

Polisens aktionsberedskapstid vid utryckningar verkar ha blivit längre under perioden 2001-2003. Denna något negativa förändring kan vara verklig, men lika väl kan den också bero på statistikföringen. Det nya nödcentralsystemet förefaller ha inverkat på registreringar. I den mån den pågående systemändringen påverkar bedömningsmätare, tenderar den att höja de prestationstider som mäts.

Uppklaringsgraden för brott visar en J-kurva under perioden 2001-2003. Särskilt i fråga om utredning av egendomsbrott har polisens prestationer ökat under 2003. Utredning av massbrott är ett av polisens insatsområden. Redan nu har man fått tydliga resultat, även om man inte ännu i detta skede kan säga något mer om hur bestående ändringen är.

Kundenkäten 2003 gav tips om hur tillståndsförvaltningen kunde utvecklas. Önskemålen gällde särskilt kortare behandlings- och kötider och kortare avstånd till serviceställen. Det var förresten tillståndsförvaltningen som allmänheten gav det bästa betyget av alla polisens tjänster.

Förebyggande arbete utvärderades inom ramen för det samarbete som man gör med socialväsendet och närpolisverksamheten. För samarbetet med socialväsendet har redan länge funnits goda handlingsmönster, men det har tagit överraskande lång tid att få länets polisinsatser att tillämpa dessa mönster. Tidvis har utvecklingen till och med stagnerat. Däremot har närpolisverksamheten varit ett bra sätt att samarbeta lokalt.

Räddningsväsendet förändras grundligt – tyngdpunkten i verksamheten läggs i fortsättningen på förebyggande av olyckor

Reformeringen av räddningsväsendet till ett regionalt organiserat system är en av de största förändringarna i räddningsväsendets historia, där tyngdpunkten i verksamheten läggs på förebyggande av olyckor. Från och med början av år 2004 ankommer det lagstadgade ansvaret för organiseringen av räddningsväsendet på 22 regionala räddningsväsenden i stället för de tidigare 446 kommunerna.

Då räddningsverkens funktioner omorganiseras är en kvalitativ utveckling av brandsyneverksamheten samt tillräckliga resurser viktiga. För att effektivisera förebyggandet av olyckor ändras arbetstidsarrangemangen för personalen, man tillgodogör sig alla yrkesgruppers (befäl, underbefäl och manskap) arbetsinsats, planmässigheten för brandsyneverksamheten samt rådgivning och upplysning utökas samt innehållet i brandsyneverken utvecklas för att ge stöd till objekten för det säkerhetsarbete som ankommer på dem.

De regionala räddningsverken beslutar första gången om sina servicenivåer under år 2004. I beslutet ingår utvecklingsförslag för att åtgärda nuvarande missförhållanden. Funktionerna inom jour- och beredskapsarrangemangen måste säkerställas för att man skall kunna uppställa funktionsdugliga räddningsformationer i både relation till ledningen,

manskapets storlek och rökdykningskapaciteten. Kontinuiteten inom räddningsväsendets frivilligverksamhet måste säkerställas genom att man skapar verksamhetsförutsättningar för alarm-, ungdoms- och damavdelningarna samt genom att man uppmuntrar dem. Genom intern utbildning och med hjälp av tillräcklig mångsidig träning måste man planmässigt upprätthålla yrkeskunskapen hos personalen i huvudtjänst och den frivilliga personalen.

Genom att satsa på utvecklandet av kunnandet skapas förutsättningar för en behärskad förändring såväl inom personalledning som då det gäller att acceptera nya arbetsmetoder. Räddningsinstitutets utbildningssystem måste anpassas så att de svarar mot de regionala räddningsverkens ändrade behov så att man i yrkesexamina i större utsträckning inkluderar beredskapen som behövs i det förebyggande arbetet samt ordnar en ny befälsutbildning som är mera komprimerad än yrkeshögskoleexamen och som är lämplig för uppgifterna som tidigare sköts av de brandmästare som blir pensionerade.

Genom att stöda utvecklingen genom jämförelser (benchmarking) påskyndas godkännandet i räddningsverken av verksamhetssätt som konstaterats vara bra. Räddningsverkens elitkunnande bör utvecklas enligt de nuvarande starka områdena för kunnande och genom att komma överens om arbetsfördelningen sträva efter att bli riksomfattande vägvisare.

Kommunala veterinärtjänster erbjuds i tillräcklig omfattning i hela länet

Det kommunala veterinärvårdssystemet producerar veterinärtjänster så att de täcker hela länet. I bosättningscentra kompletteras de kommunala tjänsterna av den privata sektorns specialtjänster när det gäller vård av djur, vilket minskar på belastningen inom det kommunala på vardagar. Antalet obesatta kommunala veterinärtjänster var fem i hela länet, vilket är 3 % av alla veterinärtjänster. I ljuset av siffrorna ser läget inte dåligt ut. Den brist på veterinärer som medierna under årets lopp i flera repriser behandlat har inte återspeglat sig på tillgången på basservicen. De obesatta tjänsterna har lokalt och regionalt lett till specialarrangemang.

Bristen på vikarier för veterinärer har varit ett större problem än de obesatta tjänsterna. Rekrytering av semester- och sjukvikarier till landsortskommuner har kunnat ske mycket begränsat. Trots bristen eller avsaknaden av vikarier har jourtjänsterna kunnat tryggas i länet, vilket på vissa områden förorsakat en orimligt hög arbetsbelastning för kommunala veterinärer.

Jourtjänster kan förbättras och jourbelastningen underlättas genom att utvidga jourområdena eller genom att ändra områdesindelningen. De nya veterinärtjänster som behövs för att vikariat och jourverksamheten ska kunna skötas skall inrättas regionalt.

Kommuninvånarna och företagarna är i ojämlik ställning i fråga om tillgången till livsmedelsövervakning. Det behövs mera resurser till den kommunala livsmedelskontrollen.

Den kommunala livsmedelskontrollen har inte anvisats tillräckligt med personresurser. Underskottet i Västra Finlands län är 38 årsverken, vilket är nästan en tredjedel av minimibehovet. Resursbristen är störst i Egentliga Finland och i Birkaland. På grund av otillräckliga resurser kan inte kommunernas alla lagstadgade övervakningsskyldigheter skötas.

Tillgången till livsmedelskontrollen är bäst i Mellersta Finland. På inrättningar som definieras i hygienlagen är tillgången till livsmedelskontrollen bättre än på de ställen där man följer hälsoskyddslagen.

Kommunerna bör öka resurserna inom livsmedelskontrollen. Den kommunala livsmedelskontrollen skall koncentreras till större regionala verksamhetsenheter i enlighet med statsrådets principbeslut om utveckling av livsmedelsövervakningen. Också planmässigheten av övervakningen skall effektivieras.

Det är tunnsått med både butiker och konsumer på landsbygden – människorna, servicen och trängseln finns i de största städerna

Vid slutet av 2003 fanns det 1337 dagligvarubutiker i Västra Finlands län. Av dem fanns 1098 butiker i tätorter och 239 i glesbygden, där öppettiderna inte är begränsade. Största delen av butikerna är mindre än 400 m², vilket innebär att butiken kan hålla söndagsöppet även i tätort. Men det finns dock 371 sådana större butiker i tätorter som har mera begränsade öppettider än butikerna på landsbygden som har fria öppettider. De tillåtna öppettiderna utnyttjas i större utsträckning i tätorter, men trots detta bildas det köer i många butiker i de större städerna. Utgående från öppethållningstimmarna är tillgången till dagligvarubutikerna relativt jämn i Västra Finlands län. Den dagliga öppettiden i största delen av kommunerna är omkring 10 timmar. Räknat per invånare är öppettiden i länets största städer och i många närliggande kommuner mycket kort. Trängseln är ofta störst just i dessa butiker. Avreglering av öppettiderna skulle underlätta situationen och komma konsumenterna till nytta. Konsekvenserna av avregleringen skulle dock nödvändigtvis inte gagna alla. Det är till exempel skäl att ta utvecklingen av konkurrensituationen i betraktande samt se frågan ur specialaffärernas och arbetstagarnas perspektiv.

Antalet butiker är inte särskilt stort i glesbygden, varför tillgången till varor inom detaljhandeln är sämre än på tätorter. Avstånden är långa och landsortsbutikernas eventuella mindre sortiment och höga priser kan leda till att konsumenten handlar i en tätortsbutik. Detaljaffärerna har möjlighet att få finansiering för sina investeringsprojekt, och olika typer av stödformer är viktiga för landsortsbutiker för att kunna bevara tjänsterna. Eftersom det hör till människornas basservice att ha tillgång till dagligvaror enligt rimlighetsprincipen, borde också nya stödformer utvecklas särskilt med tanke på landsbygden. Ett föremål för stödet kunde vara återupplivning av butiksbilverksamheten. Det finns bara 20 butiksbilar kvar i Västra Finland. Ett större antal butiksbilar skulle underlätta glesbygdsbefolkningens möjligheter till tillgång till dagligvaror.

Avgiftsfria kundterminaler för elektronisk kommunikation

Länsstyrelserna utvärderar tillgången till elektroniska tjänster genom att samla in uppgifter om antalet avgiftsfria kundterminaler med möjlighet till internetuppkoppling i kommunerna. Det riksomfattande målet enligt verksamhetsprogrammet för den offentliga förvaltningens elektroniska kommunikation 2002-2003 som delegationen för informationssamhällsärenden lagt fram skall det finnas en arbetsstation per tusen invånare. I kommunerna i Västra Finlands län hade man 1289 dylika arbetsstationer år 2003, dvs. 0,69 arbetsstationer per tusen invånare. Av dem fanns 78 % i biblioteken. 46 % av länets 82 samservicekontor hade en kundterminal. Behovet i länet är 560 kundterminaler för att målet en kundterminal per tusen invånare nås. Drygt sex procent av kundterminalerna var försedda med ID-kortläsare.

Förutom fler offentliga kundterminaler borde man främja utbyggnaden av bredbandsnätet utgående från marknadsbehovet. T.ex. kommunerna kunde konkurrensutsätta bredbandslösningarna i sina hyreshus.

Färre trafikdöda

Antalet döda i trafiken har minskat märkbart under de två senaste åren. Enligt förhandsuppgifterna förolyckades 144 personer i trafiken år 2003. Ett lika lågt antal hade man 1996. Å andra sidan har dock olyckor med personskador och skadade ökat. Antalet rattfyllerifall har ökat med nästan åtta procent under år 2003. Landskapen skiljer sig från varandra vad gäller trafiksäkerheten. Till de farliga landskapen i länet hör Satakunta, Södra Österbotten, Egentliga Finland och Mellersta Finland. I dessa landskap är trafiksäkerhetsnivån lägre än genomsnittet i länet och i hela landet. Riksväg 8 är en av de farligaste huvudvägarna i länet.

Trafiksäkerhetsarbetet i kommunerna kan anses löpa relativt bra. Ca 60 av länets kommuner har en uppdaterad trafiksäkerhetsplan eller de har en plan under arbete. Bäst är situationen i Mellersta Finland där bara en kommun saknar en plan. Ca 40 procent av kommunerna har en trafiksäkerhetsarbetsgrupp. Verksamhetsaktiviteten i grupperna är visserligen olika.

De kommuner som inte ännu har en plan eller som inte har uppdaterat sin plan, borde ta som mål att utarbeta en plan under de närmaste åren. Det lönar sig för små och medelstora kommuner att göra samarbete då planen utarbetas. Man skall också se till att planen genomförs. För att trygga kontinuiteten, styrningen och uppföljningen av trafiksäkerhetsarbetet skall kommunerna satsa på trafiksäkerhetsarbetsgruppernas arbete. Kommunikationsministeriet har beviljat 27 kommuner stimulanspengar för utarbetande av en trafiksäkerhetsplan. Det är viktigt för trafiksäkerhetsarbetet i kommunerna att denna finansieringsform fortgår.

Kommunernas transportkostnader allt högre. Stora skillnader i socialväsendets kostnader; transportkostnaderna inom undervisningsväsendets ökar trots minskat antal skjutsade elever.

Trots att största delen av kommunernas transportkostnader hänförs till lagstadgade transporter har kommunerna möjlighet att ordna transporter effektivt och samtidigt beakta kundernas behov av transporttjänster och kvaliteten av tjänsterna. Det förefaller vara effektivare om man till transporter anknuter servicetrafik, anropsstyrda transporter, kombinerade resor och konkurrensutsättning.

Det finns inte en enskild faktor som skulle förklara de stora skillnader som finns dels mellan transportkostnaderna enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp och dels mellan antalet dem som anlitar färdtjänsten. Det måste vara så att praxis varierar stort vad gäller beviljandet av transporter och definierandet av de kriterier i fråga om svårt handikapp som berättigar till färdtjänst. Det finns märkbara skillnader i landskapens och kommunernas transportkostnader inom undervisningsväsendet. Transportkostnaderna inom undervisningsväsendet har ökat, trots att antalet personer som anlitar transporter har minskat. Kostnaderna påverkas främst av kommunens tätortsgrad, dess areal och geografiska läge.

Social- och hälsovårdsministeriet skall bereda anvisningar för praxis för beviljande av färdtjänster. En fristående utredning skall göras om orsakerna i fråga om kostnadsutvecklingen av transporter enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp. Kommunikationsministeriet skall trygga en tillräcklig finansiering för köptrafik, så att länsstyrelsen inte behöver dra ned sådan trafik för vilken kostnader påförs kommunerna. Kommunerna skall i samråd med andra instanser kartlägga de mål som gäller servicenivån och samtidigt utreda kommuninvånarnas transportbehov, transporterens nivå samt möjligheterna att ordna trafiken också regionalt.